

พระราชกฤษฎีกา

ให้ ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ และ ๒ ที่ได้ตรวจชำระใหม่

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี
ศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศ
จงทราบทั่วกันว่า

จำเดิมแต่ได้ออกประกาศประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ และ ๒ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๕๖๖
เป็นต้นมา ได้มีความเห็นแนะนำมาหลาย เพื่อยังประมวล
กฎหมายนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และเมื่อได้พิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว เห็นเป็นการสมควร

เล่ม ๔๒ หน้า ๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ให้ตรวจชำระบทบัญญัติในบรรพ ๑ และ ๒ แห่งประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นใหม่

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า บทบัญญัติเดิมใน
บรรพ ๑ และ ๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้
ประกาศไว้แต่ณวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๖
นั้น ให้ยกเลิกเสียสิ้น และใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่
ต่อท้ายพระราชกฤษฎีกานี้แทนสืบไป

ประกาศมาณวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๘
เป็นปีที่ ๑๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๓

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา ๑ กฎหมายนี้ให้เรียกว่า ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

มาตรา ๒ ให้ใช้ประมวลกฎหมายนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือน มกราคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้สืบไป ให้ยกเลิกบันดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ ฤๅซึ่งแย้งกับบทแห่งประมวลกฎหมายนี้

บรรพ ๑

หลักทั่วไป

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๔ อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบ้านดากรณี ซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร ฤๅตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

เล่ม ๔๒ หน้า ๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

• ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีในวันนั้น ท่านให้ วินิจฉัยคดี อาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมาย เช่นนี้ไม่มีด้วยไซร้ ท่านให้ วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

มาตรา ๕ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต

มาตรา ๖ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคน กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๗ ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ย นั้นมิได้กำหนดอัตราไว้โดยนิติกรรม ฤ็าโดยบทกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดแจ้งไซร้ ท่านให้ให้อัตราร้อยละครั้งต่อปี

มาตรา ๘ คำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่าเหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกัน ได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสพฤ็าใกล้จะต้องประสพเหตุนั้นจะ ได้จัดการมัตรวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคล นั้นในฐานะเช่นนั้น

มาตรา ๙ เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็น หนังสือไซร้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้อง เขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่ออยู่เป็นปรกติ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๕

การประทับตราเช่นนั้น ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงใด ฎาเครื่องหมายอันทำนองเช่นนั้น
นั้นก็ดี ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้
ด้วยสองคนแล้ว ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

มาตรา ๑๐ เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความ
ได้เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ท่านให้ถือ
เอาตามนัยนั้น ตีความที่จะถือเอาอันที่ไร้ผล

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่มีข้อสงสัย ท่านให้ตีความไปในทาง
ที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้

มาตรา ๑๒ ลงจำนวนเงินฎาปริมาณในเอกสารด้วยตัวอักษร
และตัวเลข ถ้าตัวอักษรกับเลขทั้งสองอย่างนั้นไม่ตรงกัน
และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาอันแท้จริงได้ 'ไซร' ให้ฟังเอา
จำนวนเงินฎาปริมาณซึ่งเขียนเป็นตัวอักษรนั้นเป็นประมาณ

มาตรา ๑๓ ถ้าจำนวนเงินฎาปริมาณได้แสดงไว้เป็นตัวอักษร
หลายแห่ง ฎาตัวเลขหลายแห่ง แต่ที่แสดงไว้หลายแห่งนั้น
ไม่ตรงกัน และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาอันแท้จริงได้ 'ไซร'
ให้ฟังเอาจำนวนเงินฎาปริมาณน้อยที่สุดเป็นประมาณ

มาตรา ๑๔ ถ้าเอกสารทำขึ้นไว้เป็นสองภาษา เป็นภาษา
ไทยภาษาหนึ่ง ภาษาอื่นภาษาหนึ่ง แต่ข้อความในสองภาษา

นั้นแตกต่างกัน และศาลมีอำนาจทราบเจตนาของคู่กรณีได้
ว่าจะให้ใช้ภาษาไทยบังคับชำระ ท่านถือเอาภาษาไทยบังคับ

ลักษณะ ๒

บุคคล

หมวด ๑

บุคคลธรรมดา

ส่วนที่ ๑

สภาพบุคคล

มาตรา ๑๕ สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่
รอดเป็นทารก และสุดสิ้นลงเมื่อดำ

ทารกในครรภ์มารดาที่สามารถจะมีสิทธิต่างๆ ได้ หากว่า
ภายหลังเกิดมารอดอยู่

มาตรา ๑๖ ถ้าเป็นพันวิสัยที่จะหยั่งร้นเกิดของบุคคลผู้ใด
ท่านให้นับอายุบุคคลผู้^{นั้น}ตั้งแต่วันต้นแห่งปีประจักษ์^{นั้น}หลวง ซึ่ง
เป็นปีที่บุคคลผู้^{นั้น}เกิด

มาตรา ๑๗ ถ้าบุคคลหลายคนถึงชีวิตันตรายในเหตุภัยอัน
ตรายร่วมกัน และเป็นการพันวิสัยจะกำหนดได้ว่าคนไหน
ถึงชีวิตันตรายก่อนหลังชำระ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตาย
พร้อมกัน

มาตรา ๑๘ สิทธิของบุคคลในการที่จะใช้นามอันชอบที่จะ
ใช้ได้ นั้น ถ้ามีบุคคลอื่นโต้แย้งคดี ฤๅบุคคลผู้เจ้าของนาม
นั้นต้องเสื่อมเสียประโยชน์เพราะการที่มีผู้อื่นมาใช้นามเดียวกัน
โดยมิได้รับอำนาจให้ใช้ได้ก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้เจ้าของนาม
จะเรียกให้บุคคลอื่นนั้นระงับความเสียหายก็ได้ ถ้าและเป็นที
พึงวิตกว่าจะต้องเสียหายอยู่สืบไป จะร้องขอต่อศาลให้สั่ง
ห้ามก็ได้

ส่วนที่ ๒

ความสามารถ

มาตรา ๑๙ เมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจาก
ภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๒๐ ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะ เมื่อทำการสมรส
หากการสมรสนั้นได้ทำเมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุสิบเจ็ดปี และ
ฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว

มาตรา ๒๑ อันผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความ
ยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน บันดาการใด ๆ อันผู้
เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้น ท่านว่าเป็น
โมฆะ เว้นแต่ที่จะกล่าวไว้ในมาตราทั้งสี่ต่อไปนี้

มาตรา ๒๒ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นหากเป็นเพียง
เพื่อจะได้ ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง ถ้าเป็นการเพื่อให้หลุดพ้น
จากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง

มาตรา ๒๓ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการ
ต้องทำเองเฉพาะตัว

มาตรา ๒๔ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการสม
แก่ฐานะานุรูปแห่งตน และเป็นการอันจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตาม
สมควร

มาตรา ๒๕ ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้ เมื่อมีอายุสิบห้าปี
บริบูรณ์

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรม อนุญาตให้ผู้เยาว์
จำหน่ายทรัพย์สินเพื่อการอันใดอันหนึ่งอันได้ระบุไว้ ท่านว่าผู้
เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นเป็นประการใดภายในขอบของการ
ที่ระบุไว้ นั้น ก็ทำได้ตามใจ สมัค อนึ่ง ถ้าได้ รับอนุญาตให้
จำหน่ายทรัพย์สินโดยมิได้ระบุไว้เพื่อ การอันใด . . . ผู้เยาว์ก็
จำหน่ายได้ตามใจสมัค

มาตรา ๒๗ . ผู้เยาว์ จะขออนุญาตผู้แทนโดยชอบธรรม
เพื่อทำกิจการค้าขายรายหนึ่ง ถ้าหลายรายก็ได้ ถ้าผู้แทนโดย
ชอบธรรมไม่อนุญาต และผู้เยาว์ร้องขอต่อศาล ๆ จะมีคำสั่ง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕

มอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้ เมื่อเห็นว่ากรณีนั้น
จะเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์

มาตรา ๒๘ ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ทำกิจการค้าขายราย
หนึ่ง ฤหลายรายแล้ว ในความเกี่ยวข้องกับกิจการค้าขาย
อันนั้น ท่านว่าผู้เยาว์ย่อมมีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติ
ภาวะแล้วฉนั้น

ในกรณีเช่นนั้น ถ้าผู้เยาว์ไม่สามารถจัดการค้าขายนั้นได้
ผู้แทนโดยชอบธรรม ฤศาลจะกลับถอนคืนอนุญาตเสียก็ได้
สุดแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๙ บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีฤผู้บุพการี
กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน
กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลือกี้ดี ผู้อนุบาล ฤผู้พิทักษ์
กี้ดี ฤพนักงานอัยการกี้ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้
บุคคลผู้ฉนั้นเป็นคนไร้ความสามารถกี้ดี

คำสั่งศาลอันฉนั้นให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๐ บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
ฉนั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล .

มาตรา ๓๑ การใด ๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคน
ไร้ความสามารถได้ทำลง การฉนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๒ การใดๆ อันบุคคลวิกลจริตได้ทำลง แต่หากบุคคลนั้นศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไซ้ ท่านว่าการนั้นจะเป็นโมฆะต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าได้ทำลงในเวลาซึ่งบุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

มาตรา ๓๓ ถ้าเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สุดสิ้นไปแล้ว และเมื่อตัวบุคคลผู้นั้นเองถูกบุคคลใดๆ ดังกล่าวมาในมาตรา ๒๕ นั้นร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลถอนคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลถอนคำสั่งเดิมนั้นให้ โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๔ บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดการการของตนเองได้ เพราะกายพิการ ฤๅจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบก็ดี เพราะความประพฤตีสُر่ย์สุร่ายเสเพลเป็นอาชังก็ดี เพราะเป็นคนติดสุรยาเมาก็ดี เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา ๒๕ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้

คำสั่งศาลนี้ให้ โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๕ บุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่ง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑

อย่างไรก็ตามต่อไปนี้คือ

- (๑) รับ ภาษีเงินลงทุน
- (๒) ทำสัญญาคุ้มกัน ภาษีประกัน
- (๓) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มา ภาษีปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ภาษีในอสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (๔) ทำการอันหนึ่งอันใดเกี่ยวกับคดีความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์
- (๕) ให้โดยเสนหา ภาษีปรานีปรานอมยอมความ ภาษีความตกลงให้ออญาโตตุลาการพิจารณาคดี
- (๖) รับ ภาษีบอกสละความเป็นทายาท
- (๗) บอกปิดไม่รับเมื่อเขาได้ให้ โดยเสนหา ภาษีไม่รับส่วนทรัพย์สินมรดก ภาษีรับเอาทรัพย์สินเขาให้ ภาษีทรัพย์สินมรดกอันมีค่าภาระติดพัน
- (๘) ก่อสร้าง บำรุงสร้างซ่อมแปลง ภาษีขายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น ภาษีทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่
- (๙) เช่า ภาษีให้เช่าทรัพย์สินเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน ภาษีเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าสามปี

อนึ่งในพฤติการณ์อันสมควร

ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์
ก่อน เพื่อทำการอื่นใดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้

การใด อันกระทำลงฝ่าฝืนบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งกล่าวข้าง
บนนี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๖ ถ้าเหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความ
สามารถนั้นได้สุดสิ้นไปแล้ว ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๓
มาใช้บังคับตามแต่กรณี

มาตรา ๓๗ หญิงมีสามีนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสินส่วนตัว
ย่อมมีฐานะอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๓๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายต่อไปนี้
หญิงมีสามี ถ้ามิได้รับอนุญาตของสามีหาอาจทำการอันหนึ่ง
อันใดที่จะผูกพันสินบริคนห์ได้ไม่

การใดอันกระทำลงฝ่าฝืนบทบัญญัติอันนี้ ท่านว่าเป็น
โมฆะ

มาตรา ๓๙ ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ หญิงมีสามีย่อม
ทำการอันผูกพันส่วนของตนในสินบริคนห์ได้ โดยมีพักต้องได้
รับอนุญาตของสามี คือ

- (๑) เมื่อเป็นการไม่แน่นอนว่าสามียังมีชีวิตอยู่ ฤๅตายแล้ว
- (๒) เมื่อสามีได้ สละละทิ้งตน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๓

(๓) เมื่อสามีสืบเสาะแสดงให้ เป็นคนไร้ ความสามารถ
ฤาเสมือนไร้ ความสามารถ

(๔) เมื่อสามีสืบเสาะจรรจัดต้องเข้าอยู่ในโรงพยาบาลเพื่อพิทักษ์
รักษา

(๕) เมื่อสามีสืบต้องคำพิพากษาลงอาญาจำคุกหนึ่งขึ้นไป ฤา
อาญาแรงกว่านั้นและกำลังรับโทษอยู่

มาตรา ๔๐ หญิงมีสามีอาจทำพินัยกรรมว่าด้วยส่วนของตน
ในสินบริคณห์ได้ มีพักต้องได้ อนุญาตของสามี

มาตรา ๔๑ ถ้าหญิงมีสามี ได้รับอนุญาตของสามี ให้ทำกิจ
การค้าขายอันใดอันหนึ่งแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากแล้ว จะทำ
นิติกรรมและอรรถคดีอย่างใด ๆ ภายในขอบแห่งกิจการค้าขาย
อันนั้น ก็หาจำเป็นต้องมีอนุญาตของสามีอีกชั้นหนึ่งไม่

ถ้าหญิงนั้นทำกิจการค้าขายเช่นนั้นด้วยความรู้เห็นของสามี
และสามีก็มีได้ ทักหวังประการใดไซ้ ท่านให้ถือว่าสามีได้
อนุญาตแล้วโดยปริยาย

อนึ่งกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม หญิงมีสามีจะทำการผูกพัน
ถึงสินบริคณห์ได้แต่เฉพาะเพียงที่เป็นส่วนของตนเท่านั้น

มาตรา ๔๒ สามีจะถอนคืนฤาจำกัดข้ออนุญาตอันตนได้ให้
ไว้ชั้นก็ได้ แต่การถอนคืนฤาจำกัดเช่นนั้นหาอาจจะยกขึ้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เป็นข้อต่อสู้บุคคลผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่

มาตรา ๔๓ ถ้าสามี่หนึ่งวงฎาถอนการอนุญาตโดยปราศจากเหตุอันสมควร หุญมีสามี่จะร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งอนุญาตให้ตนจัดการแก่ส่วนของตนในสินบรคณห์ก็ได้

เวลาพิจารณาการร้องต้องเรียกสามี่มาสู่ศาลด้วย

เมื่อศาลเห็นว่ากรนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่หุญนั้น จะออกคำสั่งอนุญาตก็ได้ และศาลจะถอนกั้นฎาจำกัดข้อคำสั่งอนุญาตนั้นเมื่อใดก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

ส่วนที่ ๓
กุ่มลำนเา

มาตรา ๔๔ กุ่มลำนเาของบุคคลธรรมดาได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ

มาตรา ๔๕ ถ้าบุคคลธรรมดามีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สืบเปลี่ยนกันไปก็ตี ฎามีหลักแหล่งที่ทำการเป็นปรกติต่างแห่งหลายแห่งก็ตี ท่านให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งตั้งกล่าวมาก่อน และหลังนั้นว่าเป็นกุ่มลำนเาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๖ ถ้ากุ่มลำนเาไม่ปรากฏ ท่านให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นกุ่มลำนเา

มาตรา ๔๗ บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปรกติเป็น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๕

หลักแหล่งที่ดี . ถ้าเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจาก
สำนักหลักแหล่งที่ทำการรังเกียจในตัวในถิ่นไหนท่านให้ถือเอาว่า
ถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๘ ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไป ด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่
พร้อมด้วยเจตนาปรากฏว่าตั้งใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

มาตรา ๔๙ ถ้าได้เลือกเอาถิ่นใดเป็นภูมิลำเนา แต่ลืมนึก
การ . เพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่ง ท่านให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็น
ภูมิลำเนาในการอันนั้น

มาตรา ๕๐ หญิงมีสามีย่อมถือเอาภูมิลำเนาของสามี ถ้า
สามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศ และหญิงนั้น มิได้ตามไป
อยู่ด้วย และไม่จำเป็นต้องตามไปอยู่ด้วยไซ้ . ท่านว่าหญิงนั้น
ย่อมมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

ตราบิตสามียังไม่มีภูมิลำเนา . ถ้าไม่มีใครรู้ว่าภูมิลำเนา
แห่งใด . ถ้าหญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามีไซ้ . ตราบ
นั้นฝ่ายหญิงจะถือเอาภูมิลำเนาต่างหากจากสามีก็ได้

มาตรา ๕๑ ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ . ถ้าของบุคคลผู้ไร้ความสามารถ
สามารถนั้น . ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม

มาตรา ๕๒ ข้าราชการทั้งปวงนั้น . ท่านถือว่าย่อมมีภูมิลำเนา
ถิ่นนั้นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ . หากมิใช่เป็น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ตำแหน่งนำที่ชั่วคราวชั่วคราว ฤาปนเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะ
การครึ่งหนึ่งคราวเดียว

ส่วนที่ ๔

سابสูญ

มาตรา ๕๓ ถ้าบุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนา ฤาถิ่นที่อยู่
ทั้งมิได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครรู้แน่ว่าเป็น
ตายร้ายดีอย่างไรไซ้ร เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤา
พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ จะสั่งการให้ทำพลงตามที่จำเป็น
เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้

อนึ่งเมื่อเวลาได้ล่วงไปปีหนึ่งแล้วนับแต่วันที่บุคคลนั้นไป
เสียจากภูมิลำเนาฤาถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใด
เลยก็ดี ฤาปีหนึ่งนับแต่วันมีผู้ได้พบเห็น ฤาได้ทราบข่าว
มาเป็นครั้งหลังที่สุดก็ดี ศาลจะตั้งแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของ
บุคคลผู้นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๔ ถ้าผู้ไม่อยู่นั้นได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้
แต่หากการมอบอำนาจนั้นถึงที่สุดลงก็ดี ฤาปรากฏว่าการที่ตัว
แทนจัดทรัพย์สินนั้นจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ก็ดี ท่าน
ให้นำบทบัญญัติตามความในมาตราก่อนนี้มาใช้

มาตรา ๕๕ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤาพนักงาน

อัยการร้องขอ ศาลจะส่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการ
ทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๖ ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป
จะต้องทำการอันใดอันหนึ่ง เกินขอบอำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อ
ขออนุญาตต่อศาลได้แล้วจะทำการเช่นนั้นก็ได้

มาตรา ๕๗ ผู้จัดการที่ศาลได้แต่งตั้งขึ้นนั้น ต้องทำบัญชี
ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะเมื่อเจ้าจัดการ บัญชีทรัพย์สิน
นั้นต้องทำต่อหน้าพยานสองคน และให้ ลงลายมือชื่อพยานใน
บัญชีนั้นด้วย

มาตรา ๕๘ ผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทนซึ่งได้รับมอบ
อำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใดๆ เกินขอบอำนาจต้องได้รับ
อนุญาตของศาลก่อนแล้วจึงทำได้

มาตรา ๕๙ ถ้าผู้ไม่อยู่ได้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจเงาะ
การอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับกร
ที่เป็นอำนาจเงาะการเช่นนั้นได้ไม่ แต่ถ้ามาพิจารณาเห็น
ปรากฏว่าการที่ตัวแทนจัดทำอยู่นั้นเกลือกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่
ไซร์ ก็อาจจะร้องขอให้ศาลถอดถอนตัวแทนนั้นเสียได้

มาตรา ๖๐ ศาลจะสั่งเองในขณะใดๆ ฤาจะมีคำสั่งเมื่อ

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย ภายใต้งานอัยการร้องขอขึ้น ใน การเหล่านี้ซึ่งได้ คือ

(๑) ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการที่จัดทำ และเพื่อ ส่งคืนทรัพย์สินที่มอบไว้

(๒) ให้ผู้จัดการแจ้งรายการให้ทราบว่าทรัพย์สินที่เข้ามาแล้ว นั้นเป็นอยู่อย่างไรๆ

(๓) ถอดถอนผู้จัดการออกเสียโดยมีเหตุอันสมควร และ ตั้งแต่งผู้อื่นให้จัดการแทนผู้นั้นต่อไป

มาตรา ๖๑ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้จัดการได้รับสินจ้างคดีจ่าย จากทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นก็ได้

มาตรา ๖๒ อำนาจของผู้จัดการนั้น ย่อมสิ้นสุดลงใน กรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา

(๒) เมื่อศาลหลักฐานเป็นแน่ชัดว่าผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ ฤถึงแก่ความตาย

(๓) เมื่อผู้จัดการลาออกฤถึงแก่ความตาย

(๔) เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ

(๕) เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ

มาตรา ๖๓ ผู้กฎหมายลักษณะตัวแทน ดังกล่าวไว้ในลักษณะ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๕

๑๕ แห่งบรรพ ๓ นั้น ท่านให้ใช้บังคับในการจัดทรัพย์สิน
ของผู้ไม่อยู่เพียงที่ไม่ขัดขวาง ฤๅไม่แย้งกับความในส่วนนี้

มาตรา ๖๔ ถ้าบุคคลได้ไปจากกรรมดำเนินฤๅอื่นที่อยู่ และ
ทราบเท่าเจ็ดปีไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เมื่อ
ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย ฤๅพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ
จะสั่งให้บุคคลเช่นนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิตั้ง
แห่งสงคราม ฤๅไม่ตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง ฤๅไปตกต้องใน
ฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับแต่เวลา
เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว ฤๅนับแต่เมื่อเรืออัปปาง ฤๅนับ
แต่เมื่อภยันตรายประการอื่นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลา
ถึงสามปียังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร

มาตรา ๖๕ บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว
นั้น ท่านให้ถือว่าถึงความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังได้
ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้น

มาตรา ๖๖ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่สาบสูญนั้นยังคงมีชีวิต
อยู่ก็ดี ฤๅว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาซึ่งระบุไว้ในมาตรา
ก่อนนั้นก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นเอง ฤๅผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย
ฤๅพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ จะต้องถอนคำสั่งแสดงความ

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

สาบสูญนั้นให้ แต่การถอนคำสั่งย่อมไม่กระทบกระทั่งถึง
ความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่าง
เวลาดังแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ จนถึงเวลาถอนคำสั่ง
นั้นแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

อนึ่งบุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงสาบ
สูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบ
สูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलग
แก่ตนอยู่เท่านั้น

มาตรา ๖๗ คำสั่งศาลแสดงสาบสูญก็ดี คำสั่งถอนคำสั่ง
นั้นก็ดี ท่านให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

หมวด ๒

นิติบุคคล

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๖๘ อันว่านิติบุคคลนั้น จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วย
อาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมายนี้ ฤ
กฎหมายอื่น

มาตรา ๖๙ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องตาม
บทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายในขอบวัตถุประสงค์

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๑

ของตندังมีกำหนดไว้ในข้อบังคับ ฤตราสารจัดตั้ง

มาตรา ๑๐ ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติบุคคล
ย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่
สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคล
ธรรมดาเท่านั้น

มาตรา ๑๑ ภูมิลำเนาของนิติบุคคลนั้นได้แก่ถิ่นที่สำนักงาน
แห่งใหญ่ ฤที่ซึ่งทำการ ฤถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะ
การตามข้อบังคับ ฤตราสารจัดตั้ง

อนึ่งถิ่นที่มีสาขา สำนักงานจะจัดว่าเป็นภูมิลำเนาในส่วนกิจ
การอันทำกันขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา ๑๒ จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อมเป็นนิติบุคคล คือ

(๑) ทบวงการเมือง

(๒) วัดวาอาราม

(๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว

(๔) บริษัทจำกัด

(๕) สมาคม

(๖) มูลนิธิได้รับอำนาจแล้ว

มาตรา ๑๓ ทบวงการเมืองนั้น คือ กระทรวงและกรมใน
รัฐบาล เทศบาลปกรรองท้องถิ่น และประชาบาลทั้งหลาย

มาตรา ๗๔ การจัดควบคุมแขวงการเมืองและวัดวาอาราม
ย่อมเป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับที่ทรงไว้ว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๗๕ อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อม
แสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น

มาตรา ๗๖ ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดี ของ
นิติบุคคล หากทำการตามหน้าที่ได้ทำให้เกิดความเสียหาย
อย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลอื่นไฉไร ท่านว่านิติบุคคลจำต้อง
เสียค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิจะได้
เบียดเอาแก่ตัวผู้เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้ภายหลัง

ถ้าและความเสียหายแก่บุคคลอื่น นั้นเกิดแต่ทำการอันใด
อันหนึ่ง ซึ่งมีได้ อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคล
นั้นไฉไร ท่านว่าสมาชิก ฤ็ผู้จัดการทั้งหลายเหล่านั้นบันดาที่ได้
ออกเสียงลงมติให้ทำการเช่นนั้น ก็ทั้งผู้จัดการและผู้แทน
อื่น ๆ ทั้งหลาย บันดาที่ได้เป็นผู้ลงมือทำการจะต้องรับผิดชอบ
กันออกใช้ค่าสินไหมทดแทน

มาตรา ๗๗ ถ้ามีผู้จัดการหลายคน และมีได้มีข้อกำหนด
ไว้เป็นประการอื่นในข้อบังคับกฎตราสารจัดตั้งก็ดี มิได้บัญญัติ
ไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายก็ดี การจะทำความตกลงต่างๆ
ในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคลนั้น ท่านให้เป็นไปตามเสียง

ข้างมากในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน

มาตรา ๓๘ ข้อจำกัดๆ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการทั้งหลายในการเป็นผู้แทนนิติบุคคลนั้นอย่างใด ๆ ก็ดี ท่านว่าหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่

มาตรา ๓๙ ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้จัดการและมีเหตุควรวิตกว่าทั้งตำแหน่งว่างไว้ซึ่งไปเกลือกจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ไซ้ร้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ๆ จะแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวขึ้นก็ได้

มาตรา ๔๐ ในการอันใดถ้าประโยชน์ทางได้ทางเสียของนิติบุคคลฝ่ายหนึ่งกับของตัวผู้จัดการอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ท่านว่าในการอันนั้นผู้จัดการเป็นอันไม่มีอำนาจเป็นผู้แทนได้ ในกรณีเช่นนั้นต้องแต่งตั้งผู้แทนขึ้นเฉพาะการนั้นตามบทบัญญัติมาตราก่อนนี้

ส่วนที่ ๒

มูลนิธิ

มาตรา ๔๑ มูลนิธินั้นได้แก่ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้เป็นแพนงเพื่อบำเพ็ญทาน การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี ฤเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และได้ให้หมายคำกำไรร

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

มาตรา ๘๒ มูลนิธิจะต้องก่อตั้งขึ้นด้วยทำตราสารลงไว้
มีข้อความสำคัญตามรายการต่อไปนี้

- (๑) ชื่อของมูลนิธิ
- (๒) วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ
- (๓) สำนักงานของมูลนิธิ แม้จะพึงมี
- (๔) ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สินของมูลนิธิ
- (๕) ข้อกำหนดว่าด้วยการตั้งแต่งและถอดถอนผู้จัดการ

ทั้งหลายของมูลนิธิ

มาตรา ๘๓ ถ้ามูลนิธิก่อตั้งขึ้นด้วยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมีชีวิต ท่านให้ใช้บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะให้ อนุโลมตาม
ควรแก่บท

ถ้ามูลนิธิก่อตั้งขึ้นด้วยพินัยกรรม ท่านให้ใช้บทบัญญัติ
ทั้งหลายในลักษณะมรดก อนุโลมตามควรแก่บท

มาตรา ๘๔ ถ้าผู้ตั้งมูลนิธิตายเสียแต่ยังมีทันได้นำข้อกำหนด
ว่าด้วยชื่อ สำนักงานของมูลนิธิ ภาวะด้วยวิธีตั้งแต่งและถอด
ถอนผู้จัดการของมูลนิธิไว้ การเหล่านี้เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคน
ใดคนหนึ่ง ฎาพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาล
กำหนดให้

มาตรา ๙๕. มุลินธินจะจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาล
ให้อำนาจเช่นนี้ก็ได้

อนึ่งภายใน เวลา สิบ สัปดาห์ นับแต่รัฐบาลได้ให้อำนาจแล้ว
ให้เสนาบดีผู้เป็นเจ้าหน้าที่จัดการให้เก็บใจความแห่งข้อสำคัญ
ของมุลินธินในโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๙๖ การให้อำนาจแก่มุลินธินนั้น ย่อมสุดแล้วแต่
อำเภอใจของรัฐบาล และจะบังคับให้มีข้อไขอย่างไร ๆ แล้ว
จึงอนุญาตตามที่เห็นควรก็ได้

มาตรา ๙๗ ในกรณีที่เป็นมุลินธินได้รับอำนาจแต่รัฐบาล
ท่านว่าทรัพย์สินอันได้จัดสรรไว้โดยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมี
ชีวิตนั้น ย่อมตกเป็นของมุลินธิตั้งแต่เวลาที่รัฐบาลให้อำนาจ
เป็นต้นไป

มาตรา ๙๘ ในความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกมุลินธินที่ได้
รับอำนาจแล้ว มีผู้จัดการทั้งหลายเป็นผู้แทนของมุลินธิน

มาตรา ๙๙ ในส่วนความเกี่ยวข้องระหว่างมุลินธินที่ได้รับ
อำนาจกับผู้จัดการทั้งหลายของมุลินธินเองก็ดี ระหว่างผู้จัดการ
เหล่านั้นกับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติ
ทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะตัวแทน

มาตรา ๕๐ มุลินธิทุกรายย่อมตกอยู่ในบังคับควบคุมดูแล
ตรวจตราของรัฐบาล เจ้าพนักงานผู้ใดอันรัฐบาลได้ตั้งแต่ง
ไปเพื่อการนั้นแล้ว ให้เข้าคุณสมบัติหนังสือกับบาญชีของมุลินธิ
ได้ในเวลาใด ๆ อันสมควร เจ้าพนักงานผู้นั้นอาจจะสอบสวน
ผู้จัดการและตัวแทน ฤๅลูกจ้างใน มุลินธิด้วยข้อความใด ๆ ที่
เกี่ยวกับมุลินธินั้นได้

มาตรา ๕๑ ถ้าผู้จัดการทั้งหลายจัดการผิดพลาดเสื่อมเสีย
ก่อกำทำกรฝ่าฝืนข้อความแห่งตราสารก่อตั้งมุลินชนั้นกิด เมื่อ
พนักงานอัยการ ฤๅผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอต่อ
ศาล ๆ จะถอดถอนผู้จัดการและตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่ง
ฤๅหลายคนก็ได้

มาตรา ๕๒ มุลินชนั้นย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุประการใด
ประการหนึ่งดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) เลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสารตั้งมุลินชนั้น
- (๒) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมุลินชนั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้ว
ฤๅกลายเป็นการพ้นวิสัย
- (๓) เมื่อมุลินชนั้นล้มละลาย
- (๔) เมื่อมีคำสั่งของศาลตามข้อความในมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๓๕ เมื่อพนักงานอัยการ ฤๅผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๗

ได้เสียด้วยยื่นคำร้องต่อศาล ๆ จะมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธินั้นเสีย และตั้งแต่งผู้ทำระบายนี้อคนหนึ่งฤหหลายคน ในกรณีทีกล่าวต่อไปนี้อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ คือ

(๑) ถ้ามูลนิธินั้นได้ก่อตั้งขึ้นจัดต่อบทบัญญัติในส่วนนี้ฤหว่ามูลนิธินั้นทำการจัดต่อกฎหมายก็ดี ฤหจัดต่อความสงบเรียบร้อยฤหศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ด้วยเหมือนกัน

(๒) ถ้าว่าเป็นอันจะจัดการมูลนิธิให้ดำเนินอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ ไม่เลือกกว่าเพราะเหตุประการใด ๆ

(๓) ถ้ามูลนิธิทำการฝ่าฝืน บทบัญญัติในตราสาร ตั้งมูลนิธิตนเอง ฤหฝ่าฝืนข้อไขซึ่งรัฐบาลได้ให้อำนาจไว้

อนึ่งศาลจะสั่งถอดถอนผู้จัดการทั้งหลาย และแต่งตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่ง ฤหหลายคนแทนสั่งเลิกมูลนิธิก็ได้

มาตรา ๕๔ ภายในเวลาสิบสี่วันนับแต่มูลนิธิอันได้รับอำนาจจากรัฐบาลได้ถึงที่สุดลงนั้น ผู้จัดการทั้งหลายต้องทำหนังสือแจ้งความนั้นแก่ทบวงการเจ้าหน้าที่ และให้เจ้าหน้าที่นำความออกประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาภายในสิบสี่วันนับแต่เมื่อได้รับแจ้งความ

มาตรา ๕๕ ในการชำระบายนี้อของมูลนิธินั้น ให้ใช้บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการชำระบายนี้อห้างหุ้นส่วนและบริษัท

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

บังคับ อนุโลมตามควรแก่บ้านนั้น ๆ

มาตรา ๕๖ เมื่อมูลนิธิตนสุดลง ทรัพย์สินของมูลนิธิตนให้โอนไปยังนิติบุคคล ตามที่จะพึงระบุไว้ในตราสารตั้งมูลนิธิตน

เมื่อไม่มีความกล่าวไว้ถึงนิติบุคคลเช่นนั้น ถ้าพนักงานอัยการ ญาติผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วยมีคำร้องขอต่อศาลไซ้ ศาลจงสั่งจัดสรรทรัพย์สินนั้นให้แก่นิติบุคคลซึ่งปรากฏว่ามีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธิตน

ถ้าหากว่าจัดสรรทรัพย์สินอย่างนี้มีอาจจะทำได้ก็ดี ญาติผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียโดยมูลนิธิตนต้องบังคับให้เลิกเสียเพราะเหตุเป็นการขัดต่อกฎหมายขัดต่อความสงบเรียบร้อย ฤๅศีลธรรมอันดีแห่งประชาชนก็ดี ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตนตกไปเป็นของแผ่นดินก็ได้

มาตรา ๕๗ ข้อบังคับสำหรับการให้อำนาจ การจดทะเบียน และการดูแลตรวจตรามูลนิธิตามความที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ ให้เสนาบดีผู้รับผิดชอบในการปกครอง ห้องที่เป็นผู้ออก กฎ ข้อบังคับ

ให้เสนาบดีจัดการให้มีบัญชีรายนามมูลนิธิทั้งหลายอันได้ให้อำนาจแล้วนั้นรักษาไว้พร้อมทั้งรายการข้อสำคัญอันได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

ลักษณะ ๓

ทรัพย์สิน

มาตรา ๕๔ อันว่าทรัพย์สินนั้น โดยนิยามได้แก่วัตถุมีรูปร่าง

มาตรา ๕๕ ทรัพย์สินนั้น ท่านหมายความรวมถึงทรัพย์สิน
ทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้

มาตรา ๑๐๐ อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ที่ดินกับทรัพย์สินอัน
ติดอยู่กับที่ดินนั้น ฤๅประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่ง
คำว่า อสังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยว
กับกรรมสิทธิในที่ดินด้วย

มาตรา ๑๐๑ สังหาริมทรัพย์ ได้แก่ทรัพย์สินทั้งหลายอัน
อาจนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ ไม่ว่าเคลื่อนด้วย
แรงเค็รแห่งตัวทรัพย์สินเอง ฤๅเคลื่อนด้วยกำลังภายนอก
อนึ่งคำว่า สังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมถึงกำลังแรงแห่งกรรม
ชาติอันอาจถือเอาได้ และทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวด้วยสังหา
ริมทรัพย์สินด้วย

มาตรา ๑๐๒ สังกมะทรัพย์สิน ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่งโดย
ปรกติอาจใช้ของอันอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกันมีปริมาณ
เท่ากันแทนได้ อสังกมะทรัพย์สิน ได้แก่สังหาริมทรัพย์อันมิ
อาจจะใช้ของอันแทนเช่นนั้นได้

เล่ม ๔๒ น้ ๓๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

มาตรา ๑๐๓ โภคยทรัพย์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่งเมื่อใช้ย่อมเสียภาวะเสื่อมสลายไปในทันใดเพราะการใช้นั้น ฤๅซึ่งใช้ไปในที่สุดย่อมสิ้นเปลืองหมดไป

มาตรา ๑๐๔ ทรัพย์แบ่งได้นั้น คือทรัพย์อันอาจจะแยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้จริงอันชัดแจ้ง แต่ส่วนได้รูปบริบูรณ์แล้วพึงตัว

มาตรา ๑๐๕ ทรัพย์แบ่งไม่ได้ คือทรัพย์อันจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์ กับทั้งทรัพย์ซึ่งตามกฎหมายท่านถือว่าแบ่งไม่ได้

มาตรา ๑๐๖ ทรัพย์นอกพาณิชย์ ได้แก่ทรัพย์เช่นที่ไม่สามารถจะถือเอาได้ และทรัพย์ซึ่งไม่โอนให้กันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๐๗ ส่วนควบของทรัพย์นั้น คือส่วนซึ่งว่าโดยสภาพแห่งทรัพย์ ฤๅโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ย่อมเป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของทรัพย์นั้น และไม่อาจจะแยกจากกันได้นอกจากจะทำลาย ฤๅทำบุบสลาย ฤๅทำให้ทรัพย์นั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง

ใครเป็นเจ้าของทรัพย์อันใด ย่อมมีกรรมสิทธิในบังคับส่วนควบทั้งหลายของทรัพย์อันนั้น

มาตรา ๑๐๘ ไม่นับต้น นับว่าเป็นส่วนควบกับที่ดินที่ปลูก
ไม้ใน

ไม้ล้มลุกและธัญญาหารอื่นจะเก็บเกี่ยวผลได้คราวหนึ่ง
ฤดูแล้งคราวต่อไป ย่อมไม่เป็นส่วนควบกับที่ดิน และนับ
ว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ด้วย

มาตรา ๑๐๙ ทรัพย์สินซึ่งติดกับที่ดินฤติดกับโรงเรือนเพียง
ชั่วคราว ย่อมไม่กลายเป็นส่วนควบ วิธีอย่างเดียวกันนี้ย่อม
ใช้บังคับแก่โรงเรือนอาคารปลูกสร้างอย่างอื่น อันผู้มีสิทธิใน
ที่ดินของผู้อื่นใช้สิทธินั้นปลูกทำลงไว้ในที่ดินนั้น

มาตรา ๑๑๐ เครื่องอุปกรณ์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่ง
โดยปรกตินิยมเช่ากัน ฤโดยเจตนาจัดแจงแห่งผู้เป็นเจ้าของ
ของทรัพย์สินเป็นประธาน ย่อมเป็นของใช้ประจำอยู่กับทรัพย์สิน
เป็นประธานนั้นเป็นอาชิต เพื่อประโยชน์แก่การที่จะจัดดูแล
ฤใช้สรว ฤรักษาทรัพย์สินเป็นประธานนั้นเอง และเจ้าของ
ทรัพย์สินได้นำทรัพย์สินเป็นประธานด้วยนำมาติดต่อกัน ฤปรับเข้า
ไว้ ฤทำโดยประการอื่นในฐานะเป็นเครื่องใช้ประกอบกับตัว
ทรัพย์สินเป็นประธานนั้น

เครื่องอุปกรณ์เช่นว่านี้ ถึงจะแยกออกจากทรัพย์สินเป็น

เล่ม ๔๒ หน้า ๓๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ประธานชั่วคราว ก็ยังไม่ขาดจากเป็นเครื่องอุปกรณ์ของทรัพย์สิน
เป็นประณานั้น

อนึ่งเครื่องอุปกรณ์ย่อมตกติดไปกับทรัพย์สินเป็นประธานเว้น
ไว้แต่จะได้ตกลงกันจำหน่ายเป็นพิเศษประการอื่น

มาตรา ๑๑๑ ดอกผลทั้งหลายของทรัพย์สินนั้น มีความ
หมายดังนี้

(๑) ดอกผลธรรมดา กล่าวคือว่า บันดาลสิ่งทั้งปวงซึ่งได้
มาเพราะใช้ของนั้นอันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมัน ดังเช่นว่า
ผลไม้ น้ำมัน ขน และลูกของสัตว์ เหล่านี้ย่อมสามารถจะ
ถือเอาได้เวลาเมื่อขาดตกออกจากสิ่งนั้น ๆ

(๒) ดอกผลนิตินัย กล่าวคือว่า ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า
ค่าปันผล ฤๅลาภอื่น ๆ ที่ได้เป็นครั้งเป็นคราวแก่เจ้าทรัพย์สินจาก
ผู้อื่นเพื่อที่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น ดอกผลเหล่านี้ย่อมคำนวณและ
ถือเอาได้ตามรายวัน

ลักษณะ ๔

นิติกรรม

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๑๒ อันว่านิติกรรมนั้น ได้แก่การใด ๆ อันทำ

ลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อกร
ผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระวางบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน
สงวนภาระรับซึ่งสิทธิ

มาตรา ๑๑๓ การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัด
แจ้งโดยกฎหมายก็ดี เป็นการพ้นวิสัยก็ดี เป็นการขัดขวาง
ต่อความสงบเรียบร้อยสุจริตธรรมอันดีของประชาชนก็ดี การ
นั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

มาตรา ๑๑๔ การใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติ
ของกฎหมายใดๆ ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรีย
บเรียบร้อยสุจริตธรรมอันดีของประชาชนแล้ว เพียงแต่เหตุเท่านั้น
ท่านว่าการนั้นหาเป็นโมฆะไม่

มาตรา ๑๑๕ การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมาย
บังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๑๖ การใดมิได้เป็นไปตาม บทบังคับ อันว่าด้วย
ความสามารถของบุคคล การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

หมวด ๒

แสดงเจตนา

มาตรา ๑๑๗ การแสดงเจตนาใด แม้ในใจจริงผู้แสดง

จะมีได้ เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมานั้นก็ตั้ง
ท่านว่าหาเป็นมูลทำให้การแสดงเจตนาที่ตนยกเป็นโมฆะไม่ เว้น
แต่ถ้ากรณีอีกฝ่ายหนึ่ง จะได้รู้งถึงเจตนา อันซ่อนอยู่ในใจของผู้
แสดงนั้น

มาตรา ๑๑๘ การแสดงเจตนาหลงด้วยสมรักับคู่กรณีอีก
ฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ข้อไม่สมบูรณ์อันนี้ ท่านห้าม
มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต และ
ต้องเสียหายแต่การแสดงเจตนาหลงนั้น

ถ้านิติกรรมอันหนึ่งทำด้วยเจตนาจะอำพรางนิติกรรมอีกอัน
หนึ่งไว้ ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายอันว่าด้วย
นิติกรรมอำพราง

มาตรา ๑๑๙ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่ง
ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ถ้า
ความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
ของบุคคลผู้แสดงเจตนาไว้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาอ้างจะถือ
เอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

มาตรา ๑๒๐ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณ
สมบัติของบุคคลฤๅทรัพย์ ซึ่งตามปรกติย่อมนับว่าเป็นสาระ
สำคัญนั้นไว้ แสดงเจตนาอย่างนี้ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๒๑ การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉลคือ
เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็นโมฆียะ

ถ้าผู้กรณฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกลฉ้อฉลของบุคคล
ภายนอก การจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อผู้กรณอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้
ควรจะได้รู้กลฉ้อฉลนั้น

ถ้าทำกลฉ้อฉลลงให้เขาบอกถึงการแสดงเจตนา การ
บอกกล่าวเช่นนั้นห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก
ผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๑๒๒ การอันจะเป็นโมฆียะกรรมเพราะกลฉ้อฉล
นั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลเช่นนั้น การอัน
นั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย

มาตรา ๑๒๓ ถ้ากลฉ้อฉลนั้นเป็นแต่เพื่อเหตุ กล่าวคือว่า
เพียงได้จูงใจให้ผู้กรณฝ่ายหนึ่งยอมรับเอาซึ่งข้อกำหนดอันหนัก
ยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับโดยปกติไซ้ ท่านว่าผู้กรณนั้นได้แต่
จะเรียกรอค่าสินไหมทดแทน จะบอกถึงการอันนั้นเสีย
ที่เดียวหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๔ ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่ผู้กรณฝ่ายหนึ่ง
จงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อความจริง ฤฯ ข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่ง
อันผู้กรณอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้นั้น ท่านถือว่าเป็นกลฉ้อฉล หาก

เล่ม ๔๒ หน้า ๓๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

พิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็คงจะมีได้
ทำขึ้นเลย .

มาตรา ๑๒๕ ถ้าคู่กรณีต่างได้ทำการด้วยกลฉ้อฉลทั้งสอง
ฝ่ายด้วยกัน ท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะหยิบยกข้อฉ้อฉลนั้น
ขึ้นอ้างเพื่อบอกล้างการนั้น ฤๅเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน
หาได้ไม่

มาตรา ๑๒๖ การข่มขู่ที่จะทำให้ การใดตกเป็นโมฆียะนั้น
จะต้องเป็นอันถึงขนาดที่จะจงใจผู้ถูกข่มขู่ให้มีมูลต้องกลัวจะเกิด
ความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน ฤๅแก่ทรัพย์สิน
ของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อร้ายแรงเท่ากับ
ที่จะพึงกลัวต่อภารอันเขากระโรกเอาอัน

มาตรา ๑๒๗ -การขู่ว่าจะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปรกติ
นิยมก็ดี เพียงแต่ความกลัวเพราะนับถือยำเกรงก็ดี ท่านหา
จัดว่าปนการข่มขู่ไม่

มาตรา ๑๒๘ การข่มขู่ยอมทำให้ นิติกรรมเสื่อมเสีย แม้
ถึงบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่ .

มาตรา ๑๒๙ ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉล
ก็ดี ข่มขู่ก็ดี ท่านให้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ อนามัย
และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอดถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวง
อันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย .

มาตรา ๑๓๐ การแสดงเจตนาทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นต้นไป แต่ถ้ายกถอนไปถึงผู้หนึ่งก่อนแล้ว ฤาพร้อมกันไซ้ร้ แสดงเจตนานั้นก็ย่อมตกเป็นอันไร้ผล

อนึ่งเมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้ว ถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตาย ฤาตกเป็นคนไร้ความสามารถก็ตาม ท่านว่าหาเป็นเหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนา นั้นเสื่อมเสียไปไม่

มาตรา ๑๓๑ ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อได้รับซึ่งการแสดงเจตนา นั้นเป็นผู้เยาว์ กดี เป็นผู้ที่ไม่สามารถได้ส่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ กดี การแสดงเจตนา นั้นท่านห้ามมิให้ ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คู่กรณีนั้น แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ หากปรากฏว่าผู้แทนโดยชอบธรรมได้ รัด้วยแล้ว

• มาตรา ๑๓๒ ในการตีความแสดงเจตนา นั้น ท่านให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร

หมวด ๓

โมฆะและโมฆะกรรม •

• มาตรา ๑๓๓ อันความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนั้น ท่าน

เล่ม ๔๒ หน้า ๓๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้

มาตรา ๑๓๔ โฆษะกรรมนั้น ไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้

มาตรา ๑๓๕ ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโฆษะ ท่านว่านิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโฆษะด้วยกันทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณี ว่าคู่กรณีได้เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกหากจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้

มาตรา ๑๓๖ การใดเป็นโฆษะกรรมแต่เข้าแบบเป็นนิติกรรมอย่างอื่น โฆษะกรรมนั้นท่านว่าย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่นนั้น หากเป็นที่พึงสันนิษฐานได้ว่า ถ้าเดิมที่คู่กรณีได้รู้ว่าการตามจำนั้นไม่สมบูรณ์ ก็คงจะได้ตั้งใจให้สมบูรณ์เป็นอย่างหลังนี้

มาตรา ๑๓๗ โฆษะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ผู้ไร้ความสามารถดี ฤ็ผู้ได้ทำการแสดงเจตนาโดยวิปริตก็ดี ฤ็ผู้แทนโดยชอบธรรม ฤ็ผู้พิทักษ์ ฤ็ทายาทของบุคคลเช่นว่านั้นก็ดี จะบอกล้างเสียก็ได้

โฆษะกรรมอันหญิงมีสามีได้ทำลงนั้น ท่านว่าสามีจะบอกล้างเสียก็ได้

:

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๓๕

มาตรา ๑๓๕ โมฆะกรรม เมื่อบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่า เป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก

ถ้าบุคคลใดได้รู้ถูกต้องจะถือว่าเป็นโมฆะ เมื่อบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์

ในการนี้ให้ผู้เป็นคู่กรณีได้กลับกันยังฐานะเดิม และถ้าเป็นพันวิสัยจะให้กลับกันเช่นนั้นได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน

มาตรา ๑๓๕ ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา ๑๓๗ ให้สัตยาบันแก่โมฆะกรรม ท่านให้ถือว่า การนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ข้อนี้หาอาจจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิทั้งหลายของบุคคลภายนอกได้ไม่

มาตรา ๑๔๐ ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆะกรรมนั้นเป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอน การนั้นท่านว่าย่อมบอกล้าง ฎให้สัตยาบันได้ ด้วยแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้นั้น

มาตรา ๑๔๑ ในการให้สัตยาบันแก่โมฆะกรรมนั้นท่านว่าสัตยาบัน จะสมบูรณ์ ก็แต่เมื่อทำให้ภายหลังเวลาที่ มูลเหตุให้เป็นโมฆะนั้นได้สูญสิ้นไปแล้ว

บุคคลผู้ที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าได้มารู้เห็นซึ่งโมฆะกรรมเช่นว่านเมื่อตนได้กลับเป็นผู้มีความสามารถ

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

แล้ว จะให้สัตยาบันได้ต่อภายหลังเวลาที่ไ้ระบุเช่นนั้น

บทบัญญัติที่ว่ามาในสองวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้ถึงกรณี
ที่ผู้แทนโดยชอบธรรม ฤ็ผู้พิทักษ์เป็นผู้ให้สัตยาบัน

มาตรา ๑๔๒ ถ้าในภายหลังเวลาอันจะพึงให้สัตยาบันได้
ตามความในมาตราก่อนนั้น มีข้อความจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง
ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้เกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆะกรรมไซ้ร้ ถ้ามิได้
แสดงแย้งสงวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด ท่านให้ถือว่าเป็น
การให้สัตยาบัน ทั้งนี้ก็เช่นว่า

(๑) ได้มีการชำระหนี้อันหากก่อนขึ้นด้วยโมฆะกรรมนั้น
แล้วสิ้นเชิง . ฤ็แต่บางส่วน

(๒) ได้มีการเรียกทวงให้ชำระหนี้ตามโมฆะกรรมนั้นแล้ว

(๓) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่

(๔) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้นั้น

(๕) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิ ฤ็ความรับผิดชอบอันเกิดแต่
โมฆะกรรมนั้นสิ้นเชิง ฤ็แต่บางส่วน . .

มาตรา ๑๔๓ อันโมฆะกรรมนั้น ท่านห้ามมิให้บอกล้าง
เมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่จะอาจให้สัตยาบันได้ อนึ่ง
ถ้าเวลาได้ล่วงไปถึงสิบปีนับแต่เมื่อได้ทำโมฆะกรรมนั้นแล้วก็
เป็นอันจะบอกล้างไม่ได้จุกกัน . .

หมวด ๔

เงื่อนไข และเงื่อนไขเริ่มต้น ฤๅเวลาสิ้นสุด

มาตรา ๑๔๔ ข้อความใดอันบังคับไว้ให้นิติกรรมเป็นผลต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งขึ้นในอนาคตและไม่แน่นอน ข้อความเช่นนั้นท่านเรียกว่าเงื่อนไข

มาตรา ๑๔๕ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน นิติกรรมนั้นย่อมเป็นผลต่อเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง นิติกรรมนั้นย่อมสิ้นผลในเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

ถ้าคู่กรณีแห่งนิติกรรมได้แสดงเจตนาไว้ด้วยกันว่าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น ให้มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนสำเร็จ ก็ให้เป็นไปตามเจตนาเช่นนั้น

มาตรา ๑๔๖ ในระหว่างที่เงื่อนไขยังมีได้สำเร็จนั้น คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแห่งนิติกรรม อันอยู่ในบังคับเงื่อนไขจะต้องงดเว้นไม่ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นที่เสื่อมเสียประโยชน์ อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะพึงได้แต่ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น

มาตรา ๑๔๗ ในระหว่างที่เงื่อนไขยังมีได้สำเร็จนั้น สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของคู่กรณีมีอย่างไร จะจำหน่าย จะรับมรดก

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

จะจัดการป้องกันรักษา ฤๅจะทำประกันไว้ประการใดตาม
กฎหมายก็ย่อมทำได้

มาตรา ๑๔๘ ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขจะเป็นทางให้คู่
กรณีฝ่ายไหนเสียเปรียบ และคู่กรณีฝ่ายนั้นเข้าป้องกันขัด
ขวางเสียมิให้สำเร็จได้ด้วยเจตนาทุจริตไซ้ ท่านให้ถือว่าเงื่อนไข
อันนั้นเป็นอันได้สำเร็จแล้ว

ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขจะเป็นทางให้คู่กรณีฝ่ายไหนได้
เปรียบ และคู่กรณีฝ่ายนั้นชวนขวางจัดทำให้เงื่อนไขนั้น
สำเร็จขึ้นด้วยเจตนาทุจริตไซ้ ท่านให้ถือว่าเงื่อนไขนั้นเป็น
อันมิได้สำเร็จเลย

มาตรา ๑๔๙ ถ้าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้วแต่ในเวลาทำนิติ
กรรม หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็น
อันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง
ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ

ถ้าในเวลาทำนิติกรรม เป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไข
นั้นไม้อาจจะสำเร็จได้ หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่าน
ว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ท่าน
ว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

ในกรณีดังกล่าวมาในสองวรรคก่อนนี้ ตราบใดที่คู่กรณียัง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๔๓

ไม่ว่าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้ว ฤๅมิอาจจะสำเร็จได้ ตราบนั้น ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๑๔๖ และ ๑๔๗ บังคับแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๐ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขอันไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยฤๅศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี นิติกรรมนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๑ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และเงื่อนไขนั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับหลัง และเงื่อนไขนั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

มาตรา ๑๕๒ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และเป็นเงื่อนไขอันจะสำเร็จได้ฤๅไม่สุดแล้วแต่ใจของฝ่ายลูกหนี้เท่านั้นไซ้ นิติกรรมนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๓ ถ้านิติกรรมมีเงื่อนไขเริ่มต้นกำหนดไว้ ท่านห้ามมิให้ห่วงถามให้ปฏิบัติการตามนิติกรรมก่อนถึงเวลากำหนด

ถ้านิติกรรมมีเงื่อนไขสุดสิ้นกำหนดไว้ ท่านว่านิติกรรมนั้นย่อมสิ้นสุดผลเมื่อถึงเวลากำหนด

มาตรา ๑๕๔ อันเงื่อนไขเริ่มต้น ฤๅเวลาสุดสิ้นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าย่อมกำหนดไว้เพื่อประโยชน์แก่ฝ่าย

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ลูกหนี้ เว้นแต่จะปรากฏโดยเนื้อความแห่งตราสาร ฤ็
โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าได้ตั้งใจจะให้ เป็นประโยชน์แก่ฝ่าย
เจ้าหนี้ ฤ็แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายด้วยกัน

อนึ่งประโยชน์แห่งเงื่อนไขนั้น ฝ่ายใดจะสละเสียก็ได้
แต่การสละนี้ย่อมไม่ กระทบ กระทั่งถึงประโยชน์อัน คู่กรณีอีก
ฝ่ายหนึ่งจะพึงได้รับแต่เงื่อนไขนั้น

มาตรา ๑๕๕ ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านห้ามมิให้
ฝ่ายลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเริ่มต้น ฤ็เวลาสุด
สิ้น คือ

- (๑) ถ้าลูกหนี้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย
- (๒) ถ้าลูกหนี้ได้ทำลาย ฤ็ทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่ง
ประกันอันได้ให้ไว้
- (๓) ถ้าลูกหนี้ไม่ให้ประกันในเมื่อจำต้องให้

ลักษณะ ๕

ระยะเวลา

มาตรา ๑๕๖ วิธีการกำหนดนับระยะเวลาทั้งปวง ท่านให้
บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะนี้ เว้นแต่จะมีกำหนด

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๔๕

ไว้เป็นประการอันโดยกฎหมายถูกต้องกับ โดยคำสั่งศาล
ฎาโดยนิติกรรม

มาตรา ๑๕๗ ระยะเวลา^๕นั้น ท่านให้คำนวณเป็นวัน

ถ้าระยะเวลานับเป็นชั่วโมง ท่านว่าระยะเวลาย่อมเริ่มต้น
ในทันทีนั้น

มาตรา ๑๕๘ ถ้าระยะเวลานับเป็นวันก็ดี สัปดาห์ก็ดี
เดือนฤกษ์ก็ดี ท่านมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวม
คำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลาอัน
เป็นกำหนดเริ่มทำการรกรกันตามประเพณี

มาตรา ๑๕๙ ถ้าระยะเวลานับเป็นสัปดาห์ก็ดี เดือนฤ
กษ์ก็ดี ท่านให้คำนวณตามประเพณีในราชการ

ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ก็ดี วัน
ต้นแห่งเดือนฤกษ์ก็ดี ท่านว่าระยะเวลาย่อมสุดสิ้นลงในวัน
ก่อนน่าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือนฤกษ์สุดท้ายอันเป็นวันตรง
กับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระยะเวลานับเป็นเดือนฤกษ์นั้น
ไม่มีวันตรงกันในเดือนสุดท้าย ท่านว่าวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้น
เป็นวันสุดสิ้นระยะเวลา

มาตรา ๑๖๐ ระยะเวลา^๕นั้นถ้าผ่อนออกไป ท่านให้นับ
เอาวันซึ่งต่อจากวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเต็มนั้นเป็นวันต้นแห่ง

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ระยะเวลาซึ่งผ่อนออกไป

มาตรา ๑๖๑ ถ้าวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุดซึ่งตามประเพณีตั้งเว้นการงาน ท่านให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย

มาตรา ๑๖๒ ในทางความ ในทางราชการ และทางค้าขายนั้น วัน หมายความว่าเวลาทำการงานตามปกติ

ลักษณะ ๖

อายุความ

มาตรา ๑๖๓ อันสิทธิเรียกร้องอย่างใด ๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับเสียภายในระยะเวลาอันกฎหมายกำหนดไว้ ท่านว่าตกเป็นอันขาดอายุความ ห้ามมิให้ฟ้องร้อง

มาตรา ๑๖๔ อันอายุความนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มีกำหนดสิบปี

มาตรา ๑๖๕ สิทธิเรียกร้องดังจะกล่าวต่อไปนี้มีกำหนดอายุความสองปี คือ

(๑) บุคคลผู้เป็นพ่อค้า ผู้ประกอบหัตถกรรม ผู้เป็นช่างฝีมือ และบุคคลจำพวกประกอบศิลปะอุตสาหกรรม เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ ทำของ และค่าดูแลกิจการของผู้อื่น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๔๗

รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไป เว้นแต่เป็นการที่ได้ทำเพื่อ
อุตสาหกรรมของฝ่ายลูกหนี้เอง

(๒) บุคคลผู้ประกอบกิจการ ฤๅการป่าไม้ เรียกเอา
ค่าที่ได้ส่งมอบสิ่งอันเป็นผลแห่งกิจการ ฤๅป่าไม้ เพียงที่
เป็นการสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้

(๓) บุคคลผู้ขนส่งทางรถไฟ ผู้รับบันทึกของ คนเรือ
คนขับรถจ้าง และคนเดินหนังสือ เรียกเอาค่าโดยสาร ค่าวาง
ค่าเช่า ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไป

(๔) บุคคลผู้เป็นเจ้าของสำนักโรงแรม และบุคคลจำพวก
ที่ค้าในการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เรียกเอาค่าที่ได้จัด
ที่พักอาศัยและจัดอาหารให้ ฤๅค่าการรณรงค์อันอื่นอันได้ทำให้
แก่แขกอาศัยเพื่อสำเร็จความต้องการ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงิน
ทดรองไปด้วย

(๕) บุคคลจำพวกที่ขายตัวสลากกินแบ่ง เรียกเอาค่าที่
ได้ขายตัว เว้นแต่เป็นการที่ได้ส่งมอบตัวเพียงสำหรับให้ขาย
ต่อไป

(๖) บุคคลจำพวกที่ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ เรียก
เอาค่าเช่า

(๗) บุคคลซึ่งมิได้เข้าอยู่ในประเภทที่ระบุไว้ในอนุมาตรา

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

(๑) แต่เป็นผู้ค้าในการดูแลกิจการของผู้อื่นมารับทำการารต่าง ๆ เรียกเอาสินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้น รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทตรงไปด้วย

(๘) บุคคลผู้รับจ้างให้การารส่วนบุคคล เรียกเอาเงินจ้าง ค่าจ้าง ฤาสินจ้างชนิดอื่นเพื่อการารที่ทำ รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทตรงไปด้วย กับทั้งนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่วานั้น อันตนได้จ่ายล่วงหน้าไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๙) คนงาร ผู้ช่วยงาร ลูกมือฝึกหัด คนประจำโรงงาร หัตถกรรม กรรมกรรายวันและช่างฝีมือ เรียกเอาเงินจ้างและเงินอื่นอันได้ตกลงกันว่าจะจ่ายให้แทน ฤาให้เป็นส่วนหนึ่งของเงินจ้าง รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทตรงไป กับนายจ้าง เรียกเอาเงินเช่นที่วานั้น อันตนได้จ่ายล่วงหน้าไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๑๐) ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด เรียกเอากำนลและค่าการารอย่างอื่น ตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยสัญญาลูกมือฝึกหัด รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทตรงไปแทนลูกมือฝึกหัดนั้นด้วย

(๑๑) สาธารณสถานศึกษา ที่ฝึกสอน ที่พิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ และเจ้าของสถานของเอกชนอันเป็นที่ทำการทำนองเช่นที่วานั้น เรียกเอาค่าศึกษา ค่าที่ได้ทำการพิทักษ์รักษาคน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๔๕

เจ็บไข้ และค่าที่ได้ออกเงิน ไม่เกี่ยวกับการนั้น ๆ

(๑๒) บุคคลจำพวกที่รับคนไข้ไว้บำรุงเลี้ยง ญาติสอน
เรียกเอาค่าการรที่ทำได้ทำไป และค่าที่ได้ออกเงินจ่ายไป
ทำนองเช่นระบุไว้ในอนุมาตรา ๑๑

(๑๓) ครูอาจารย์ เรียกเอาค่าสอน

(๑๔) บุคคลผู้ประกอบการแพทย์ รวมทั้งสัตยแพทย์
สตุติแพทย์ ทันตแพทย์และช่างฟัน และสัตวแพทย์ กับทั้ง
นางผดุงครรภ์ นางพยาบาล เรียกเอาค่าการรที่ทำได้ทำ รวม
ทั้งค่าที่ได้ออกเงินตรองไปด้วย

(๑๕) หมอความ ทนายความ รวมทั้งบัณฑิตบุคคลที่
ทางราชการได้ตั้งแต่ง ภา อนุญาตให้ จัดกิจการ เฉพาะ บางอย่าง
เรียกเอาค่าธรรมเนียม และค่าที่ได้ออกเงินตรองไปเพียง
ที่มีใช้เปนเงินอันอยู่ในประเภทจะต้องส่งเข้าห้องพระคลัง

(๑๖) บุคคลผู้เป็นคู่ความ เรียกเอาเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้า
ให้แก่ทนายความของตน

(๑๗) บุคคลผู้เป็นพยาน และผู้เชี่ยวชาญ เรียกเอาค่า
ธรรมเนียม และค่าที่ได้ออกเงินตรองไป

สิทธิเรียกร้องเช่นระบุไว้ในวรรค ๑ อนุมาตรา ๑.๒

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

และ ๕ นั้นอย่างใดไม่เข้าอยู่ในบังคับอายุความสองปี ท่านให้มีกำหนดอายุความห้าปี

มาตรา ๑๖๖ ในการเรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่งก็ดี เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งนอกจากดอกเบี้ยเพื่อผ่อนทุนคืนเป็นงวด ๆ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาค่าเช่าทรัพย์สินค้างส่ง นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕ วรรก ๑ อนมาตรา ๖ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาเงินค้างจ่าย คือ เงินปี เงินเดือน เงินเบี้ยบำนาญ เงินค่าบำรุงรักษา และเงินอื่น ๆ บันดาที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาอันจำกัด สิทธิเรียกร้องเหล่านี้ท่านให้มีกำหนดอายุความห้าปี

มาตรา ๑๖๗ สิทธิเรียกร้องของรัฐบาลเพื่อเอาค่าภาษีอากร ท่านให้มีกำหนดอายุความสิบปี เรียกเพื่อหนี้อย่างอื่นท่านให้บังคับตามบทบัญญัติสามมาตราก่อนนี้

มาตรา ๑๖๘ สิทธิเรียกร้อง อันตั้ง หลักฐาน ขึ้นโดย คำพิพากษาชั้นที่สุดของศาลก็ดี โดยคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการก็ดี โดยปรานีปรานอมยอมความก็ดี ท่านให้มีกำหนดอายุความสิบปี แม้ทั้งที่เป็นประเภทอันอยู่ในบังคับอายุความกำหนดน้อยกว่านั้น

มาตรา ๑๖๙ อันอายุความนั้น ท่านให้นับเริ่มแต่ขณะที่

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕๑

จะอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้อง เพื่อให้งดเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านให้นับอายุความเริ่ม แต่เวลาแรกที่ลเมิดสิทธินั้นเป็นต้นไป

มาตรา ๑๗๐ ถ้าเจ้าหน้อยู่ในฐานะที่จะทวงถามให้ชำระหนี้ได้ จนกว่าจะได้บอกกล่าวแก่ลูกหนก่อนไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลาแรกที่อาจส่งคำบอกกล่าวได้

ถ้าลูกหนยังไม่จำต้องชำระหนี้ จนกว่าระยะเวลาอันหนึ่งอันใดจะได้ล่วงพ้นไปแล้วนับแต่เวลาที่ได้อบอกกล่าวนั้นไซ้ ท่านยังมีให้เริ่มนับอายุความจนกว่าระยะเวลาอันนั้นจะได้สิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๗๑ ถ้าสิทธิเรียกร้องจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออาศัยการที่เจ้าหนี้สิทธิบอกกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่ขณะแรกที่อาจบอกกล่าวได้

มาตรา ๑๗๒ ถ้าลูกหนรับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องด้วยทำหนังสือรับสภาพให้ก็ตาม ด้วยใช้เงินให้บางส่วน ด้วยส่งดอกเบี้ยฤด้วยให้ประกันก็ตาม ฤทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่า ยอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องนั้นก็ตาม ท่านว่าอายุความย่อมสุดจดหยุดลง

มาตรา ๑๗๓ ถ้าเจ้าหนฟ้องคดี เพื่อดึงหลักฐานสิทธิเรียก

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ร้องคดี เพื่อให้ชี้แจงตามที่เรียกร้องคดี . ฎำทำกรอนไต่
อับนัว่ามีผลเป็นอย่างเดียวกัน เช่นยื่นคำร้องขอพิศุจน์หน
ในคดีล้มละลาย ฎำมอบคดีให้อุญญาโตตุลาการพิจารณาคดี
ทำนว่าอายุความย่อมสุดุดหยุดลง

มาตรา ๑๗๔ การฟ้องคดี ทำนไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุ
ความสุดุดหยุดลง หากว่าคดีนั้นได้ถอนเสีย ละทิ้งเสีย ฎำ
ต้องยกฟ้อง

มาตรา ๑๗๕ เมื่อฟ้องคดียังศาลแล้ว อายุความย่อมสุดุด
หยุดอยู่จนกว่าคดีนั้นจะได้วินิจฉัยถึงที่สุด ฎำเสร็จไปเป็น
ประการอื่น .

มาตรา ๑๗๖ ฎำศาลยกคดีเสียเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจ
ศาล และกำหนดอายุความสิ้นไปแล้วในระหว่างพิจารณาคดี
ฎำจะสนลงในระยะหกเดือนภายหลัง ที่ได้พิพากษาคดีถึงที่สุด
คดี ทำนให้ขยายอายุความนั้นออกไปถึงหกเดือนภายหลัง
คำพิพากษานั้น .

มาตรา ๑๗๗ การยื่นคำร้องขอพิศุจน์หนในคดีล้มละลาย
ทำนไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุความสุดุดหยุดลง หากว่าใบพิศุจน์
หนนั้นได้ถอนเสีย ละทิ้งเสีย ฎำต้องยกเสียแล้ว

มาตรา ๑๗๘ ในการพิศุจน์หนในคดีล้มละลายนั้น อายุ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕๓

ความสดุดหยุดอยู่จนกว่าจะยกเลิกการล้มละลาย ฤาจนกว่าจะเฉลี่ยทรัพย์สินรายได้เป็นครั้งที่สุด

ถ้ามีจำนวนเงินโดยยึดไว้ เพราะข้อพิศุจนหนีฤาสภาธิเรียก ร้องยังเป็นที่ได้แย้งอยู่ อายุความกักงสดุดหยุดอยู่จนกว่าจะ ได้วินิจฉัยข้อพิศุจนฤาสภาธิเรียกร้องนั้นเสร็จถึงที่สุด

มาตรา ๑๗๕ ในกรณีท้มอบให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา ท่านให้ ใ้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๑๗๔ มาตรา ๑๗๕ และ ๑๗๖ บังคับอนุโลมตามควร

มาตรา ๑๗๐ เจ้าหนี้จะได้รับใ้เงินเป็นคราว ๆ ตามมูล แห่งหนี้ มีสิทธิที่จะใ้ลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ในเวลา หนึ่งเวลาใดก่อนอายุความครบบริบูรณ์ เพื่อเป็นหลักฐานว่า อายุความสดุดหยุดลง

มาตรา ๑๗๑ เมื่ออายุความสดุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลา ที่ได้ล่วงไปก่อนนั้นยอมไม่นับเข้าในอายุความ

เมื่อ เหตุที่ทำให้อายุความ สดุดหยุด ลงนั้น สิ้น เวลาใด ท่านให้เริ่มนับอายุความขึ้นใหม่แต่เวลานั้นสืบไป

มาตรา ๑๗๒ อันอายุความ เมื่อครบกำหนดบริบูรณ์แล้ว ย่อมให้ผลย้อนหลังขึ้นไปถึงวันที่เริ่มนับอายุความ

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

มาตรา ๑๘๓ ถ้าเวลาหนึ่งเวลาใดใน หกเดือน ก่อน อายุ
ความครบกำหนดนั้น ผู้เยาว์ก็ดี ฤ็บุคคลวิกลจริตอันศาล
จะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถฤ็หาไม่ก็ดี มิได้มีผู้แทน
โดยชอบธรรมไร้ ท่านว่าอายุความอันให้โทษแก่บุคคลเช่น
นั้นยังไม่ครบบริบูรณ์ จนกว่าจะสิ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่
บุคคลนั้นได้ลุถึงความสามารถเต็มภูมิ ฤ็นับแต่เวลาเมื่อความ
ที่ขาดตัวผู้แทนโดยชอบธรรมอยู่นั้นได้สิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๘๔ ในส่วนสิทธิของผู้เยาว์ ฤ็ของบุคคลวิกล
จริต ไม่ว่าศาลจะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถฤ็หาไม่
อันจะว่ากล่าวเอาแก่ผู้แทนโดยชอบธรรมของตนนั้น อายุ
ความไม่ครบบริบูรณ์ จนกว่าจะพ้นปีหนึ่งภายหลังบุคคลนั้นได้ลุ
ถึงความสามารถเต็มภูมิ ฤ็จนกว่าจะได้มีผู้แทนโดยชอบธรรม
ขึ้นใหม่

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ ใช้ตลอดถึงสิทธิของบุคคลผู้เสมือน
ไร้ความสามารถ อันจะว่ากล่าวเอาแก่ผู้พิทักษ์ของตนด้วยโดย
อนุโลม

มาตรา ๑๘๕ สิทธิเรียกร้องรางวัลสามภริยา อายุความ
ไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะขาดจากสามภริยากันแล้วปีหนึ่ง

มาตรา ๑๘๖ อายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง อันมีอยู่เป็น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕๕

คุณาเป็นโทษแก่บุคคลเมื่อเวลาตายนั้น ถ้าจะขาดลงภายใน เวลาต่ำกว่าปีหนึ่งนับแต่วันตายไซ้ ท่านให้ขยายอายุความนั้น ออกไปเป็นปีหนึ่งนับแต่วันตาย

มาตรา ๑๔๗ ถ้าในเวลาที่อยู่ความจะสุดสิ้นลงนั้น มีเหตุ สดวสัยมากัดกันมิให้เจ้าหน้าที่สามารถทำให้อยู่ความสุดหยุดลง ได้ไซ้ ท่านว่าอายุความนั้นยังไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะพ้น เวลาสามสิบวันนับแต่วันที่อยู่สักเช่นนั้นได้สูญสิ้นไป

มาตรา ๑๔๘ เมื่อกำหนดอายุความได้ล่วงพ้นไปแล้ว ฝ่าย ลูกหนี้ชอบที่จะบอกปิดการชำระหนี้ได้

ถ้ามีการชำระหนี้ใดๆ ไปตามสิทธิเรียกร้องอันขาดอายุ ความแล้ว เป็นราคามากน้อยเท่าใด ท่านว่าจะเรียกคืนหา ได้ไม่ ถึงแม้ว่าการชำระหนี้นั้นจะได้ทำไปเพราะไม่รู้กำหนด อายุความก็เรียกคืนไม่ได้

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ ใช้ตลอด ถึงการรับสภาพความรับผิดชอบ โดยสัญญาแลการที่ลูกหนี้ให้ประกันด้วย

มาตรา ๑๔๕ เหตุที่สิทธิเรียกร้องขาดอายุความ ย่อมไม่ ห้ามผู้รับจ้างเอง ผู้รับจ้มนำ ฤผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สิน ฤเจ้าหน้าที่ผู้มีบริมะสิทธิเหนือทรัพย์สินอันตนได้ยึดถือไว้ ในการ ที่จะใช้สิทธิบังคับจากทรัพย์สินที่จ้างเอง จ้มนำยึดถือไว้ นั้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

แต่เมื่อใช้สิทธิอันนี้ท่านห้ามมิให้ว่าหนคิดเอาดอกเบี้ยที่ค้างกว่า
ห้าปีขึ้นไป

มาตรา ๑๕๐ เมื่อสิทธิเรียกร้องในส่วนที่เป็นประธานขาด
อายุความแล้ว สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ส่วนที่เป็นอุปกรณ[์]
อันต้องอาศัยส่วนที่เป็นประธาน นั้นก็ตกเป็น อันขาด อายุความ
ตามกันไปด้วย แม้ถึงว่าอายุความอันพึงใช้เฉพาะแก่สิทธิเรียก
ร้องส่วนอุปกรณ[์] อันนั้นจะยังไม่ครบบริบูรณ์ก็ตาม

มาตรา ๑๕๑ อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้นั้นผู้ใดหาอาจ
จะขยายออกภายนอกเข้าได้ไม่

มาตรา ๑๕๒ ประโยชน์แห่งอายุความนั้น จะอาจละเสีย
ได้ต่อเมื่ออายุความครบบริบูรณ์แล้ว แต่การที่ละเสียเช่นนี้
ย่อมไม่ลบล้างสิทธิของบุคคลภายนอก

อนึ่งการที่ลูกหนี้ชนต้นละเสียซึ่งอายุความนั้น ย่อมไม่ลบล้าง
สิทธิของผู้ค้าประกัน

มาตรา ๑๕๓ เมื่อไม่ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ท่าน
ว่าศาลจะอ้างเอาอายุความมาเป็นอุบายฟ้องไม่ได้

บรรพ ๒

หน

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

หมวด ๑

วัตถุแห่งหน

มาตรา ๑๕๔ ด้วยอำนาจแห่งมุลหน^๕ เจ้าหน^๕ ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหน^๕ชำระหน^๕ได้ อนึ่งการชำระหน^๕ด้วยจดแจ้งการอันใดอันหน^๕ก็ย่อมมิได้

มาตรา ๑๕๕ เมื่อทรัพย์^๕ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหน^๕นั้นได้ระบุไว้แต่เพียงเป็นประเภท และถ้าตามสภาพแห่งนิติกรรม ฤตามเจตนาของคู่กรณีไม่อาจจะกำหนดได้ว่าทรัพย์นั้นจะพึงเป็นชนิดอย่างไรไซ้^๕ ท่านว่าลูกหน^๕จะต้องส่งมอบทรัพย์ชนิดปานกลาง

- ถ้าลูกหน^๕ได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สิ่งนั้นทุกประการแล้วก็ดี ฤถ้าลูกหน^๕ได้เลือกกำหนดทรัพย์ที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหน^๕ก็ดี ท่านว่าทรัพย์นั้นจึงเป็นวัตถุแห่งหน^๕จำเดิมแต่เวลานั้นไป

มาตรา ๑๕๖ ถ้าหน^๕เงินได้^๕ แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ ท่านว่าจะส่งให้^๕เป็นเงินสยามก็ได้

เล่ม ๕๒ หน้า ๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

• การเปลี่ยนเงินนี้ ให้ คัดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณสถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน

มาตรา ๑๕๗ ถ้าหนี้เงินจะพึงส่งใช้ด้วยเงินตรา ชนิดหนึ่ง ชนิดใดโดยเฉพาะ อันเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้วใน เวลาที่จะต้องส่งเงินใช้หนี้นั้นไซ้ การส่งใช้เงินท่านให้ถือ เสมือนหนึ่งว่ามีได้ระบุไว้ให้ ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น

มาตรา ๑๕๘ ถ้าการอันมีกำหนดพึงกระทำเพื่อชำระหนี้ มีหลายอย่าง แต่จะต้องกระทำเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่าง เดียวไซ้ ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใดนั้นตกอยู่แก่ ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๕๙ การเลือกนั้นท่านให้ ทำด้วยแสดงเจตนาแก่ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

การชำระหนี้ได้เลือกทำเป็นอย่างใดแล้ว ท่านให้ถือว่า อย่างนั้นอย่างเดียวเป็นการชำระหนี้อันกำหนดให้กระทำแต่ต้นมา

มาตรา ๒๐๐ ถ้าจะต้องเลือกภายในระยะเวลาอันมีกำหนด และฝ่ายที่มีสิทธิจะเลือก มิได้เลือกภายในระยะเวลานั้นไซ้ ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกนั้นย่อมตก ไม่อยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

ถ้ามิได้ กำหนดระยะเวลาให้เลือกไซ้ เมื่อหนถึงกำหนด

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๙ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕๕

ชำระ ฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกอาจกำหนดเวลาพอสมควรแก่เหตุ แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายโน้นใช้สิทธิเลือกภายในเวลาอันนั้น

มาตรา ๒๐๑ ถ้าบุคคลภายนอกจะพึงเป็นผู้เลือก ท่านให้กระทำด้วยแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ และลูกหนี้จะต้องแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้

ถ้าบุคคลภายนอกนั้นไม่อาจจะเลือกได้ก็ดี ถ้าไม่เต็มใจจะเลือกก็ดี ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้

มาตรา ๒๐๒ ถ้าการอันจะพึงต้องทำเพื่อชำระหนี้นั้นมีหลายอย่าง และอย่างใดอย่างหนึ่งตกเป็นอันพ้นวิสัยจะทำได้มาแต่ต้นก็ดี ถ้ากลายเป็นพ้นวิสัยในภายหลังก็ดี ท่านให้จำกัดหนี้ไว้เพียงการชำระหนี้ อย่างอื่นที่ไม่พ้นวิสัย อนึ่งการจำกัดอันนี้ย่อมไม่เกิดมีขึ้น หากว่าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกนั้นต้องรับผิดชอบ

หมวด ๒

ผลแห่งหนี้

ส่วนที่ ๑

การไม่ชำระหนี้

มาตรา ๒๐๓ ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้ไม่ได้ กำหนดลง

เล่ม ๔๒ หน้า ๖๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ไว้ ฤๅจะอนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซร์ ท่านว่า
เจ้าหน้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหน
ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันด้วยกัน

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้
สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ ก่อนถึงเวลานั้น
หาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้

มาตรา ๒๐๔ ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่
นั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซร์
ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว

ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งประเพณี และ
ลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซร์ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิด
นัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วัชเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้บังคับแก่
กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนด
เวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยประเพณีนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว

มาตรา ๒๐๕ ตราบใดการชำระหนี้ นั้นยังมีได้ภาระทำลง
เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ตราบ
นั้นลูกหนี้ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่

มาตรา ๒๐๖ ในกรณีหนึ่งอันเกิดแต่มูลเมิด ลูกหนี้ได้ขอ
ว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำลเมิด :

มาตรา ๒๐๗ ถ้าลูกหนี้ขอปฏิบัติชำระหนี้ และเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้นั้นโดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ไซ้ร ท่านว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด

มาตรา ๒๐๘ การชำระหนี้จะให้สำเร็จผลเป็นอย่างไรใด ลูกหนี้จะต้องขอปฏิบัติชำระหนี้ ต่อเจ้าหนี้ เป็นอย่างนั้นโดยตรง แต่ถ้าเจ้าหนี้ได้แสดงแก่ลูกหนี้ว่า จะไม่รับชำระหนี้ก็ดี ฤๅเพื่อที่จะชำระหนี้จำเป็นที่เจ้าหนี้จะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนก็ดี ลูกหนี้จะบอกกล่าวแก่เจ้าหนี้ว่า ได้เตรียมการที่จะชำระหนี้ไว้พร้อมเสร็จแล้ว ให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แทนที่นับว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ในกรณีเช่นนั้นท่านว่าคำบอกกล่าวของลูกหนี้นั้นก็เสมือนกับคำขอปฏิบัติชำระหนี้

มาตรา ๒๐๙ ถ้าได้กำหนดเวลาไว้เป็นแน่นอน เพื่อให้เจ้าหนี้กระทำการอันใด ท่านว่าที่จะขอปฏิบัติชำระหนี้นั้น จะต้องทำก็แต่เมื่อเจ้าหนี้ทำการอันนั้นภายในเวลากำหนด

• มาตรา ๒๑๐ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ส่วนของตนต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนด้วยไซ้ร แม้ถึงว่าเจ้าหนี้จะได้เตรียมพร้อมที่จะรับชำระหนี้ตามที่ลูกหนี้ขอปฏิบัตินั้นแล้วก็ตาม หากไม่เสนอที่จะทำการชำระหนี้ตอบแทนตามที่พึงต้องทำ เจ้าหนี้ก็เป็นอันได้ชื่อว่าผิดนัด

• มาตรา ๒๑๑ ในเวลาที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติชำระหนี้หนี้ก็ดี
ฤในเวลาที่กำหนดไว้ให้เจ้าหนี้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย
กรณีที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๕ นั้นก็ดี ถ้าลูกหนี้มิได้อยู่ใน
ฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้ยังหาผิดนัดไม่

มาตรา ๒๑๒ ถ้ามิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ก็ดี ฤถ้า
ลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ได้ก่อนเวลากำหนดก็ดี การที่เจ้าหนี้
มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ที่เขาขอปฏิบัติแก่ตนได้
นั้น หากทำให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ เว้นแต่ลูกหนี้จะได้
บอกกล่าวการชำระหนี้ไว้ล่วงหน้าโดยเวลาอันสมควร

มาตรา ๒๑๓ ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้
จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่ง
หนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

เมื่อสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ถ้าวัตถุ
แห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการอันหนึ่งอันใด เจ้าหนี้จะร้องขอ
ต่อศาลให้สั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำการอันนั้นโดยให้
ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้ แต่ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้
กระทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไซ้ ศาลจะสั่งให้ถือเอา
ตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ก็ได้

ส่วนหนี้ซึ่งมีวัตถุเป็นอันจะให้ถึงคราวอันใด เจ้าหนี้

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๖๓

จะเรียกร้องให้ รอดอนการที่ได้กระทำลงแล้วนั้นโดยให้ลูกหนี้
เสียค่าใช้จ่าย และให้จัดการอันควรเพื่อกาละภายนี้ด้วยก็ได้
อนึ่งบทบัญญัติในวรรคทั้งหลายที่กล่าวมาก่อนนี้ หากกระทบ
กระทั่งถึงสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายไม่

มาตรา ๒๑๔ เจ้าหนี้สิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจาก
ทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ
ซึ่งบุคคลภายนอกอ้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

มาตรา ๒๑๕ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความ
ประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่า
สินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้

มาตรา ๒๑๖ ถ้าโดยเหตุผิดนัด การชำระหนี้กลายเป็น
อันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้
และจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้

มาตรา ๒๑๗ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย
บังคาที่เกิดแต่ความประมาทเล่นเล่อในระวางเวลาที่ตนผิดนัด
ที่จะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะ
อุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระวางเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ความ
เสียหายนั้น ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลาที่กำหนดก็คงจะ
ต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง

• มาตรา ๒๑๘ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยจะทำได้ เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้เพื่อค่าเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

ในกรณี ที่การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย แต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้ นั้นจะเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้ นั้น แล้วและเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ เสียทั้งหมดที่เคยก็ได้

มาตรา ๒๑๙ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง ที่ได้ ก่อหนี้ และซึ่ง ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบนั้นไซ้ ท่านว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

ถ้าภายหลังที่ได้ ก่อหนี้ขึ้นแล้วนั้น ลูกหนี้กลายเป็นคน ไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ไซ้ ท่านให้ ถือเสมือนว่าเป็นพฤติการณ์ ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพันวิสัยนั้น

มาตรา ๒๒๐ • ลูกหนี้ ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทนแห่งตน กับทั้งของบุคคลที่ตน ใช้ ในการชำระหนี้ นั้นโดยขนาดเสมอกับว่าเป็นความผิดของตนเองนั้น แต่บทบัญญัติ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๖๕

แห่งมาตรา ๓๗๓ ให้อำนาจแก่กรณีเช่นนี้ด้วยไม่

มาตรา ๒๒๑ หนี้เงินอันต้องเสียดอกเบี้ยนั้น ท่านว่าจะคิดดอกเบี้ยในระวางที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ไม่

มาตรา ๒๒๒ การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้

เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็น ฤ็ ควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์ เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว

มาตรา ๒๒๓ ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ท่านว่าหนี้อันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหน เป็นผู้ก่อยิ่งหย่อน กว่ากันเพียงไร

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ ไซ้ แม้ ทั้งที่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายจะมีแต่เพียงละเลยไม่เตือนลูกหนี้ ให้ ระวัง ถึงอันตรายแห่ง

เล่ม ๔๒ หน้า ๖๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

กฎระเบียบอันเป็นอย่างร้ายแรงผิดปรกติ ซึ่งลูกหนี้ไม่รู้ฎาไม่
อาจจะรู้ได้ ฎาเพียงแต่ละเลยไม่บำบัดบดบัง ฎาบันเทาความ
เสียหายนั้นด้วย อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๒๐ นั้นท่านให้
นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๔ หนี้เงินนั้น ท่านให้ คิดดอกเบี้ยในระหว่าง
เวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ย
ได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้
คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้ คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด
การพิสูจนค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาต
ให้พิสูจนได้

มาตรา ๒๒๕ ถ้าลูกหนี้จำต้องใช้ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อ
ราคาวัตถุอันได้ เสื่อมเสียไประหว่างผิดนัดก็ดี ฎาวัตถุอันไม่
อาจส่งมอบได้ เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเกิดขึ้นระหว่างผิด
นัดก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องใช่
เป็นค่าสินไหม ทดแทนคิด ตั้งแต่ เวลา อันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการ
กะประมาณราคานั้นก็ได้ วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่
ลูกหนี้ จำ ต้องใช้ ค่าสินไหม ทดแทน เพื่อ การ หาราคาวัตถุตกต่ำ
เพราะวัตถุนั้นเสื่อมเสียลงในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย

ส่วนที่ ๒
รับช่วงสิทธิ

มาตรา ๒๒๖ บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายอันดาที่เจ้าหนี้อยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้ได้ในนามของตนเอง

ช่วงทรัพย์ ได้แก่เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่ง ในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน

มาตรา ๒๒๗ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์ฤสิทธิ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ นั้นแล้ว ท่านว่าลูกหนี้ยอมเข้าสู่ฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์ฤสิทธินั้น ๆ ด้วยอำนาจกฎหมาย

มาตรา ๒๒๘ ถ้าพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนที่ดี ฤได้สิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทน เพื่อทรัพย์ อันจะพึงได้แก่ตนนั้นก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ส่งมอบของแทนที่ได้รับไว้ ฤจะเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหม ทดแทน เพราะ การไม่ชำระหนี้ และถ้าใช้สิทธินั้นตั้งได้ระบไว้ ในวรรคต้น ไซ้ร้ ค่าสินไหมทดแทนอันจะพึงใช้แก่เจ้าหนี้นั้นยอมลดจำนวนลงเพียง

เล่ม ๔๒ หน้า ๖๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เสมอราคาแห่งของแทนซึ่งลูกหนี้ได้รับไว้ . ๓) เสมอจำนวน
ค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะเรียกร้องได้นั้น

มาตรา ๒๒๕ การรับช่วงสิทธิย่อมมีขึ้นด้วยอำนาจกฎหมาย
และย่อมสำเร็จเป็นประโยชน์แก่บุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้เอง และมาใช้หนี้ให้แก่
เจ้าหนี้คนอื่นหนึ่งผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามี
บริสุทธิ ๓) มีสิทธิจำนำจำนอง

(๒) บุคคลผู้ได้ไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์ใด และเอาเงิน
ราคาค่าซื้อใช้ให้แก่ผู้รับจำนองทรัพย์สินนั้นเสร็จไป

(๓) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น ๓) เพื่อผู้อื่นใน
อันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้ และเจ้า
ใช้หนี้

มาตรา ๒๓๐ ถ้าในการที่เจ้าหนี้นับบังคับทรัพย์อันหนึ่ง
อันใดของลูกหนี้ บุคคลผู้ใดจะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิใน
ทรัพย์สินนั้น เพราะการบังคับทรัพย์ไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้
มีสิทธิจะเข้าใช้หนี้เสียแทนได้ อนึ่งผู้ครองทรัพย์สินอันหนึ่งอันใด
ถ้าจะต้องเสี่ยงภัย เสียสิทธิครองทรัพย์สินไป เพราะการบังคับ
ทรัพย์ ก็ย่อมมีสิทธิจะทำได้เช่นเดียวกับที่ว่ามัน

ถ้าบุคคลภายนอกผู้ใดมาใช้หนี้แทนจนเป็นที่พอใจของเจ้าหนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นย่อมเข้ารับช่วงสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ แต่สิทธิเรียกร้องอันนั้นจะบังคับให้ เป็นที่เสื่อมเสียแก่เจ้าหนี้หาได้ไม่

มาตรา ๒๓๑ ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ ฤาอยู่ในบังคับ บุริมะสิทธิประการอื่นนั้น เป็นทรัพย์อันได้เอาประกันภัยไว้ไซ้ ท่านว่าสิทธิจำนอง จำนำ ฤาบุริมะสิทธิอย่างอื่นนั้น ย่อมครอบไปถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาแก่ผู้รับประกันภัยด้วย

ในกรณีที่เปนอสังหาริมทรัพย์ ถ้าผู้รับประกันภัยได้ ฤา ควรจะได้อันมีจำนอง ฤาบุริมะสิทธิอย่างอื่นไซ้ ท่านยังมี ให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย จนกว่าจะ ได้บอกกล่าวเจตนาเช่นนั้นไปยังผู้รับจำนอง ฤาเจ้าหนี้บุริมะ สิทธิคนอื่นแล้ว และมีได้รับคำคัดค้านการที่จะใช้เงินนั้นมา ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันบอกกล่าว แต่สิทธิอย่างใด ๆ ที่ ได้ไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนที่ดินนั้น ท่านให้ถือว่าเปนอัน รู้ถึงผู้รับประกันภัย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการจำนอง สังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้ นั้นด้วย

ในกรณีที่เปนสังหาริมทรัพย์ ผู้รับประกันภัยจะใช้เงินให้ แก่ผู้เอาประกันภัยโดยตรงก็ได้ เว้นแต่ตนจะได้รู้ฤาควรจะ

เล่ม ๔๒ หน้า ๙๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ได้รู้ว่าทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในบังคับจำนำ ฤ็บรูณิสทธิหรืออย่างอื่น
ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบเจ้าหนี้ ถ้าทรัพย์สินอัน

ได้เอาประกันภัยไว้แล้วได้คืนมา ฤ็ได้จัดของแทนให้

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้อนุโลมใช้บังคับแก่กรณีบังคับช้อกับ
ทั้งกรณีที่ต้องใช้ค่าเสียหายอันควร จะได้แก่ เจ้าของ ทรัพย์สิน
เพราะเหตุทรัพย์สินทำลายฤ็บุบสลายนั้นด้วย

มาตรา ๒๓๒ ถ้าตามความในมาตราก่อนนี้เป็นอันว่าจะเอา
เงินจำนวนหนึ่งให้แทนทรัพย์สินที่ทำลายฤ็บุบสลายไว้ เงิน
จำนวนนั้นท่านยังมีให้ส่งมอบแก่ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ฤ็
เจ้าหนี้บรูณิสทธิคนอื่น ก่อนที่หน้ซึ่งได้เอาทรัพย์สินเป็น
ประกันไว้จะถึงกำหนด และถ้ากรณีไม่สามารถจะตกลง
กับลูกหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นำ
เงินจำนวนนั้นไปวางไว้ณสำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์อัน
ร่วมกัน เว้นแต่ลูกหนี้จะหาประกันให้ไว้ตามสมควร

ส่วนที่ ๓

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

มาตรา ๒๓๓ ถ้าลูกหนี้ขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องฤ็
เพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสีย

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๗๑

ประโยชน์ 'ไซร์' . ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนาม
ของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้กันได้
เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

มาตรา ๒๓๔ เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้นจะ
ต้องขอหมายเรียกลูกหนี้มาในคดีนั้นด้วย

มาตรา ๒๓๕ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียก
เงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึง
จำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ ถ้าจำเลยยอมใช้เงินเพียงเท่า
จำนวนที่ลูกหนี้เต็มค้างชำระแก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งแล้ว
แต่ถ้าลูกหนี้เต็มได้ชำระเป็นโจทก์ด้วย ลูกหนี้เต็มจะขอให้
ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไปในส่วน จำนวนเงินที่ยังเหลือ ดิดค้าง
อยู่ก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี ท่านมิให้เจ้าหนี้ได้รับมากกว่าจำนวน
ที่ค้างชำระแก่ตนนั้นเลย

• มาตรา ๒๓๖ จำเลยมีข้อต่อสู้ลูกหนี้เต็มอยู่อย่างใด ๆ ท่าน
ว่าจะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ ทงนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้น
เมื่อยนฟ้องแล้ว

:

ส่วนที่ ๔

เพิกถอนการฉ้อฉล

มาตรา ๒๓๗ เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการตั้งรู้ว่าจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลากออกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

มาตรา ๒๓๘ การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน

อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสนาหา

มาตรา ๒๓๙ การเพิกถอนนั้นยอมได้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้หมดทุกคน

มาตรา ๒๔๐ การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่เจ้าหนี้รู้ตัวเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน ถ้าพ้นสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น

ส่วนที่ ๕ สิทธิยึดหน่วง

มาตรา ๒๔๑ ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตน เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้ยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่งบทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๒๔๒ สิทธิยึดหน่วงอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ก็ดี ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนทำให้ในเวลาที่จะมอบทรัพย์สินนั้นก็ดี ว่าเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดหน่วงเช่นนั้นท่านให้ถือว่าห้ามมิเลย

มาตรา ๒๔๓ ในกรณีที่ถูกหน้เป็นคณสินล้นพันตัวไม่
สามารถไ้หน้ เจ้หน้มีสิทธิระยัดหน้ทรัพย์สินไว้ได้ แม้
ทงที่ยังไม่ถึงกำหนดเรียกร้อง ถ้าการที่ถูกหน้ไม่สามารถไ้
หน้หน้ได้เกิดเป็นขึ้นถูกร้องเจ้หน้ต่อภายหลังเวลาที่ไ้ส่งมอบ
ทรัพย์สินไ้ร้ ถึงแม้ว่าจะไม่สมกับลักษณะที่เจ้หน้รับภาระใน
มูลหน้ไว้เดิม ๆ ไม่สมกับคำสั่งอันถูกหน้ไ้ให้ไว้ก็ดี เจ้
หน้ก็อาจจะไ้สิทธิยัดหน้ได้

มาตรา ๒๔๔ ผู้ทรงสิทธิยัดหน้จะไ้สิทธิของตนแก่
ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยัดหน้ไว้ นนจนกว่าจะชำระหน้สิ้นเชิงก็ได้

มาตรา ๒๔๕ ผู้ทรงสิทธิยัดหน้จะเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สิน
ที่ยัดหน้ไว้ • และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหน้แก่น
ก่อนเจ้หน้คนอื่นก็ได้

ดอกผลเช่นว่านจะต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยแห่งหน้
ก่อน ถ้ายังมีเหลือจึงให้จัดสรรไ้ต้นเงิน

มาตรา ๒๔๖ ผู้ทรงสิทธิยัดหน้จำต้องจัดการดูแลรักษา
ทรัพย์สินที่ยัดหน้ไว้ นนตามสมควร เช่นจะพึงคาดหมาย
ได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น

อนึ่งทรัพย์สินซึ่งยัดหน้ไว้ นน ถ้ามิได้ระบคณยินยอม

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๓๕

ของลูกหนี้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงหาอาจจะใช้ สอยฎาให้
เช่า ฎาเอาไปทำเป็นหลักประกันได้ไหม แต่ความที่กล่าวนี้
ท่านมิให้ใช้บังคับไปถึง การใช้ สอย เช่น ที่จำเป็น เพื่อจะ รักษา
ทรัพย์สินนั่นเอง

ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติใดที่กล่าว
มานี้ ท่านว่าลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธินั้นเสียก็ได้

มาตรา ๒๔๗ ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงต้องเสียค่าใช้จ่ายไป
ตามที่จำเป็นเกี่ยว ด้วยทรัพย์สินอันตนยึดหน่วงไว้ นั้น เพียงใด
จะเรียกให้เจ้าทรัพย์ชดใช้ให้ก็ได้

มาตรา ๒๔๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕
การใช้สิทธิยึดหน่วงหาทำให้อายุความแห่งหนี้สุดหยุดลงไม่

มาตรา ๒๔๙ ลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยึดหน่วงด้วย
หาประกันให้ไว้ตามสมควรก็ได้

มาตรา ๒๕๐ การครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป สิทธิยึด
หน่วงก็เป็นอันระงับสิ้นไปด้วย แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้
บังคับแก่กรณีที่ทรัพย์สินอันยึดหน่วงไว้ นั้น ได้ ให้เข้าไปฎาจำนำ
ไว้ด้วยความยินยอมของลูกหนี้

:

เล่ม ๔๒ หน้า ๗๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ส่วนที่ ๖

บริริยะสิทธิ

มาตรา ๒๕๑ ผู้ทรงบริริยะสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้ อันค้างชำระ แก่ตน จากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่นๆ โดยนัยดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ฎาบทุกฎาหมายอื่น

มาตรา ๒๕๒ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๔๔ นั้นทำนให้ใช้บังคับตลอดถึงบริริยะสิทธิด้วยตามแต่กรณี

๑ บริริยะสิทธิสามัญ

มาตรา ๒๕๓. ถ้าหนี้อยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบริริยะสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
- (๒) ค่าปลงศพ
- (๓) ค่าภาษีอากร
- (๔) ค่าจ้างเสมียน คนใช้ และคนงาร
- (๕) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน

มาตรา ๒๕๔ บริริยะสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อัน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๗๗

ร่วมกันนั้น ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายอันได้เสียไปเพื่อประโยชน์
ของเจ้าหน้าที่หมดทุกคนร่วมกัน เกี่ยวด้วยการรักษา การชำระ
บัญชี และการเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้

ถ้าค่าใช้จ่ายนั้นมิได้เสียไปเพื่อประโยชน์ ของเจ้าหน้าที่
ทุกคนไซ้ บริมุ่สิทธิย่อมจะใช้ได้แต่เฉพาะต่อเจ้าหน้าที่ที่
รับประโยชน์จากการนั้น

มาตรา ๒๕๕ บริมุ่สิทธิในมูลค่าปลงศพนั้น ใช้สำหรับ
เอาค่าใช้จ่ายในการปลงศพตามควรแก่ฐานะานุรูปของลูกหนี้

มาตรา ๒๕๖ บริมุ่สิทธิในมูลค่าภาษีอากรนั้น ใช้สำหรับ
เอาบันดาค่าภาษีอากรในที่ดิน ทรัพย์สิน ฤค่าภาษีอากรอย่างอื่น
ที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ในปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกบ้าง

มาตรา ๒๕๗ บริมุ่สิทธิในมูลค่าจ้างเสมียน ฤคนใช้ เพื่อ
การงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้นั้น ใช้สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลัง
ขึ้นไปสี่เดือน แต่ไม่ให้เกินสามร้อยบาทต่อเสมียน ฤ
คนใช้คน หนึ่ง ๆ

บริมุ่สิทธิในมูลค่าจ้างคนงานนั้น ใช้สำหรับเอาค่าจ้างนับ
ถอยหลังขึ้นไปสองเดือน แต่ไม่ให้เกินร้อยห้าสิบบาทต่อคนงาน
คน หนึ่ง ๆ

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

มาตรา ๒๕๘ บุริมะสิทธิในมูลค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอัน
จำเป็นประจำวันนั้น ใช้สำหรับมูลค่าเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งยัง
ค้างชำระอยู่นับลดหย่อนหลังขึ้นไปหกเดือน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม
คอมพิวเตอร์ ฟัน ถ่าน อันจำเป็นเพื่อการทรงชีพของลูกหนี้ และ
บุคคลในสกุลซึ่งอยู่กับลูกหนี้และซึ่งลูกหนี้จำต้องอุปการะ กับ
ทั้งคนใช้ของลูกหนี้ด้วย

๒ บุริมะสิทธิพิเศษ

(ก) บุริมะสิทธิเหนือสิ่งหามทรัพย์

มาตรา ๒๕๙ ถ้าหม่อมอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลค่าอย่าง
หนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมะสิทธิ
เหนือสิ่งหามทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) เช่าสิ่งหามทรัพย์
- (๒) พักอาศัยในโรงแรม
- (๓) รับขนคนโดยสาร ญาของ
- (๔) รักษาสิ่งหามทรัพย์
- (๕) ซ่อมอายุสิ่งหามทรัพย์
- (๖) ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาปุ๋ย
- (๗) ค่าแรงงารกสิกรรม ญาอุตสาหกรรม

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๓๕

มาตรา ๒๖๐. บัรรมะสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ใ้
สำหรับเอาค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์และหน้อย่างอื่นของผู้เช่าอันเกิด
จากความเกี่ยวพันในรื่องเช่า และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์
ของผู้เช่าซึ่งอยู่ในถาบนอสังหาริมทรัพย์นั้น

มาตรา ๒๖๑ บัรรมะสิทธิของผู้ใ้เช่าที่ดินนั้นมีอยู่เหนือ
อสังหาริมทรัพย์ทั้งหลายอันผู้เช่าได้นำเข้ามาไว้บนที่ดิน ที่ใ้เช่า
ถา นำเข้ามาไว้ในรื่องโรงอันใ้ประกอบกับที่ดินนั้น และมี
อยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์เช่นสำหรับที่ใ้ ในที่ดินนั้น กับทั้งเหนือ
ดอกผลอันเกิดจากที่ดินซึ่งอยู่ในครอบครองของผู้เช่านั้นด้วย

บัรรมะสิทธิของผู้ใ้เช่ารื่องโรงย่อมมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์
ซึ่งผู้เช่า นำเข้ามาไว้ในรื่องโรงนั้นด้วย

มาตรา ๒๖๒ ถ้าการเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้โอนไปก็ดี ถา
ได้ใ้เช่าช่วงก็ดี บัรรมะสิทธิของผู้ใ้เช่าเดิมย่อมครอบไปถึง
อสังหาริมทรัพย์ซึ่งผู้รับโอน ถาผู้เช่าช่วงได้นำเข้ามาไว้ในทรัพย์
สินนั้นด้วย ความที่กล่าวนี้ทำนใ้ใ้ ได้ตลอดถึงเงินอันผู้โอน
ถาผู้ใ้เช่าช่วงจะพึงได้รับจากผู้รับโอนถาผู้เช่าช่วงนั้นด้วย

มาตรา ๒๖๓ ในกรณีที่ผู้เช่าต้องชำระบัญชีเฉลี่ยทรัพย์สิน
ทั่วไปนั้น บัรรมะสิทธิของผู้ใ้เช่าย่อมมีอยู่แต่เฉพาะสำหรับเอา
ใ้ ค่าเช่าและหน้อย่างอื่นเท่าที่มีในระยะกำหนดส่งค่าเช่าเพียงสาม

เล่ม ๔๒ หน้า ๘๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ระยะ คือปัจจุบันระยะหนึ่ง ก่อนนั้นขึ้นไประยะหนึ่ง และต่อไปภายหน้าอีกระยะหนึ่งเท่านั้น และใช้สำหรับเอาค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นในระยะกำหนดส่งค่าเช่า ปัจจุบัน และก่อนนั้นขึ้นไปอีกระยะหนึ่งด้วย

มาตรา ๒๖๔ ในการเรียกร้องของผู้ให้เช่า ถ้าผู้ให้เช่าได้รับเงินประกันไว้ ผู้ให้เช่าย่อมมีบุริมสิทธิแต่เพียงในส่วนที่ไม่มีเงินประกัน

มาตรา ๒๖๕ บุริมสิทธิในมูลพักอาศัยในโรงแรมนั้น ใช้สำหรับเอาเงินบันดาค้างชำระแก่เจ้าสำนักเพื่อการพักอาศัยและการอื่นๆ อันได้จัดให้สำเร็จความปรารถนาแก่คนเค็รทาง ฤๅแขกอาศัย รวมทั้งการชดใช้เงินทั้งหลายที่ได้ออกแทนไปและมีอยู่เหนือเครื่องเค็รทาง ฤๅทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเค็รทาง ฤๅแขกอาศัยอันเอาไว้ในโรงแรม โฮเต็ล ฤๅสถานที่เช่นนั้น

มาตรา ๒๖๖ ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ฤๅเจ้าสำนักโรงแรม โฮเต็ล ฤๅสถานที่เช่นนั้น จะใช้บุริมสิทธิของตนบังคับทำนองเดียวกับผู้รับจำนำก็ได้ บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับจำนำนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๖๗ บุริมะสิทธิในมูลรับขนนั้น ใช้สำหรับเอาค่า
 รวางพาหนะในการรับขนคนโดยสารของ กับทั้งค่าใช้จ่าย
 อันเป็นอุปกรณ์ และเป็นบุริมะสิทธิมีอยู่เหนือของและเครื่อง
 เติรทางทั้งหมดอันอยู่ในมือของผู้ขนส่ง

มาตรา ๒๖๘ ในกรณีดังได้ปรากฏไว้ในความแปลมาตรา
 ก่อนหน้านี้ ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ก็ดี เจ้าสำนักโรงแรมก็ดี
 เจ้าผู้ขนส่งก็ดี จะใช้บุริมะสิทธิของตนเหนืออสังหาริมทรัพย์
 อันเป็นของบุคคลภายนอกก็ได้ เว้นแต่ตนจะได้อันในเวลาอัน
 ควรรู้ได้ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นของบุคคลภายนอก

ถ้าอสังหาริมทรัพย์นั้นถูกลักฉ้อสุญหาย . ท่านให้บังคับ
 ตามบทกฎหมายว่าด้วยการแสวงคืนครองทรัพย์

มาตรา ๒๖๙ บุริมะสิทธิในมูลรักษาอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้
 สำหรับเอาค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาอสังหาริมทรัพย์ และมีอยู่เหนือ
 อสังหาริมทรัพย์อันนั้น

• อนึ่งบุริมะสิทธินี้ยังใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอันได้
 เสียไปเพื่อที่จะสงวนสิทธิ ฎารักษาสิทธิ ฎาบังคับสิทธิ อัน
 เกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์นั้นอีกด้วย

• มาตรา ๒๗๐ บุริมะสิทธิในมูลชื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้

•

เล่ม ๔๒ หน้า ๘๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

สำหรับเอาราคาซื้อขายและดอกเบี้ยวในราคานั้น และมีอยู่เหนือ
สังหาริมทรัพย์อันนั้น

มาตรา ๒๓๑ บริมะสิทธิในมูลค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาปุย
นั้น ใช้สำหรับเอาราคาค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาปุย และ
ดอกเบี้ยวในราคานั้น และมีอยู่เหนือดอกผลอันเกิดงอกใน
ที่ดินเพราะใช้สิ่งเหล่านั้นภายในปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ใช้

มาตรา ๒๓๒ บริมะสิทธิในมูลค่าแรงงานเพื่อกรรมกรรมและ
อุตสาหกรรมนั้น ในส่วนบุคคลที่ได้ทำการกรรมกรรม ใช้
สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปปีหนึ่ง และในส่วนบุคคลที่
ได้ทำการกรรมกรรม ใช้สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไป
สามเดือน และเป็นบริมะสิทธิมีอยู่เหนือดอกผลฤกษ์ของ
ที่ประดิษฐ์ขึ้นอันเกิดแต่แรงงานของบุคคลนั้น ๆ

(ข) บริมะสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๓๓ ถ้าหนีมีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลค่าอย่าง
หนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบริมะสิทธิ
เหนืออสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

(๑) รักษาอสังหาริมทรัพย์

(๒) จ้างทำของเป็นการรทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์

(๓) ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๓๔ บริษัษติในมูลร้กษาอสังหาริมทรัพย์นั้น
ใช้สำหรับเอาค่าใ้จ่ายเพื่่อร้กษาอสังหาริมทรัพย์ และมีอยู่
เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๖๕ วรรคสองนั้น ท่านใ้
นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ด้วย

มาตรา ๒๓๕ บริษัษติในมูลจ้างทำของเป็นการรทำขึ้น
บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเอาสินจ้าง ค่าทำของเป็น
การรอันผู้ก่อสร้าง สถาปนิก ฤผู้รับจ้างได้ทำลงบนอสังหา
ริมทรัพย์ของลูกหนี้ และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่งบริษัษตินี้ยอมเกิดม้ขึ้น ต่อเมื่อ อสังหาริมทรัพย์นั้น
มีราคาเพิ่มขขึ้นในปัจจุบันเพราะการที่ใ้ทำขนั้นนี้ และมีอยู่
เพียงเหนือราคาที่เพิ่มขขึ้นเท่านั้น

มาตรา ๒๓๖ บริษัษติในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น
ใช้สำหรับเอาราคาอสังหาริมทรัพย์และดอกเบี้ยในราคานั้นและ
มีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

๓ ลำดับแห่งบริษัษติ

มาตรา ๒๓๗ เมื่อมีบริษัษติสามัญหลายรายแย้งกัน

เล่ม ๔๒ หน้า ๔๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

ท่านให้ถือว่าบรมสิทธิทั้งหลายนั้นมีลำดับที่จะให้ผลก่อนหลัง
ดังที่ได้เรียงลำดับไว้ในมาตรา ๒๕๓

เมื่อมีบรมสิทธิสามัญแย้งกับบรมสิทธิพิเศษ ท่านว่า
บรมสิทธิพิเศษย่อมอยู่ในลำดับก่อน แต่บรมสิทธิในมูลค่า
ใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้นย่อมอยู่ในลำดับก่อนในฐานะที่
จะใช้สิทธินั้นต่อ เจ้าหนี้ ผู้ได้รับประโยชน์ จากกรณี นั้น หมดทุก
คนด้วยกัน

มาตรา ๒๖๔ เมื่อมีบุริมสิทธิแย้งกันหลายรายเหนือสังหา
ริมทรัพย์ อันหนึ่งอันเดียวกัน ท่านให้ถือลำดับก่อนหลังดังที่
เรียงไว้ต่อไปนี้ คือ

(๑) บุริมสิทธิในมูลค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ พักอาศัยใน
โรงแรมและรับงาน

(๒) บุริมสิทธิในมูลค่ารักษาสังหาริมทรัพย์ แต่ห้ามบุคคล
หลายคนเป็นผู้รักษา ท่านว่าผู้รักษาภายหลังอยู่ในลำดับก่อน
ผู้ที่ได้รักษามาก่อน

(๓) บุริมสิทธิในมูลค่าซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ค่าเมล็ด
พันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาปุ๋ย และค่าแรงจากรกสิกรรมและอุตสาหกรรม
ถ้าบุคคลผู้ใดมีบุริมสิทธิอยู่ในลำดับเป็นที่หนึ่ง และรู
อยู่ในขณะที่ดินได้ประโยชน์แห่งหนั้นนั้น ว่ายังมีบุคคลอื่น

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๔๕

ซึ่งมีบุริมสิทธิอยู่ในลำดับที่สองถูกที่สามไซ้ ท่านห้ามมิให้บุคคลผู้นั้นใช้สิทธิในการที่ดินอยู่ในลำดับก่อนนั้นต่อบุคคลอื่น เช่นว่ามา และท่านห้ามมิให้ใช้สิทธินี้ต่อผู้ที่ไ้รักษาทรัพย์ไว้ เพื่อประโยชน์แก่บุคคลผู้มีบุริมสิทธิในลำดับที่หนึ่งนั้นเองด้วย

ในส่วนดอกผล ท่านให้บุคคลผู้ได้ทำการรารกสิกรรม อยู่ในลำดับที่หนึ่ง ผู้ส่งเมล็ดพันธ์ ไม้พันธ์ ญาปุ๋ย อยู่ในลำดับที่สอง และให้ผู้เช่าที่ดิน อยู่ในลำดับที่สาม

มาตรา ๒๗๕ เมื่อมีบุริมสิทธิพิเศษแย้งกันหลายรายเหนือ อสังหาริมทรัพย์อันหนึ่งอันเดียวกัน ท่านให้ถือลำดับก่อนหลัง ดังที่ได้เรียงลำดับไว้ ในมาตรา ๒๗๓

ถ้าได้^๕ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้นสืบต่อกันไปอีกไซ้ ลำดับ ก่อนหลังในระวางผู้ขายด้วยกันนั้น ท่านให้เป็นไปตามลำดับ ที่ได้^๕ซื้อขายก่อนและหลัง

มาตรา ๒๘๐ เมื่อบุคคลหลายคนมีบุริมสิทธิในลำดับ เสมอกันเหนือทรัพย์อันหนึ่งอันเดียวกัน ท่านให้ต่างคน ต่างได้^๕รับชำระหนี้เฉลี่ยตามส่วน มากน้อย แห่งจำนวนที่ดินเป็น เจ้าหนี้

๔ ผลแห่งบริมุสสิทธิ

มาตรา ๒๘๑ บริมุสสิทธิอันมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์นั้น ท่านห้ามมิให้ใช้ เมื่อบุคคลภายนอกได้ ทรัพย์สินนั้นจากลูกหนี้ และได้ส่งมอบทรัพย์สินให้กันไปเสร็จแล้ว

มาตรา ๒๘๒ เมื่อมีบริมุสสิทธิแย้งกับสิทธิจำนำสังหาริมทรัพย์ ท่านว่าผู้รับจำนำย่อมมีสิทธิเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ทรงบริมุสสิทธิในลำดับที่หนึ่งดังที่เรียงไว้ในมาตรา ๒๗๘ นั้น

มาตรา ๒๘๓ บุคคลผู้มีบริมุสสิทธิสามัญต้องรับชำระหนี้เอาจากสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ก่อน ต่อเมื่อยังไม่พอจึงให้เอาชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์ได้

ในส่วนอสังหาริมทรัพย์นั้น ก็ต้องรับชำระหนี้เอาจากอสังหาริมทรัพย์ อันมิได้ตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษเสียก่อน

ถ้าบุคคลใดมีบริมุสสิทธิสามัญและละเลยด้วยความประมาท เลินเล่อไม่สอดเข้าแย่งขันในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน ตาม ความที่กล่าวมาในวรรคทั้งสองข้างบนนี้ไซ้ อันบุคคลนั้นจะใช้ บริมุสสิทธิของตนต่อบุคคลภายนอกผู้ได้จดทะเบียนสิทธิไว้แล้ว เพื่อจะเอาใช้จนถึงขนาดเช่นที่ตนจะหากได้รับเพราะได้สอดเข้าแย่งขันนั้น ท่านว่าหาอาจจะใช้ได้ไม่

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๘๗

อนึ่งบทบัญญัติ ที่กล่าวมาในวรรค ทั้งสามข้างต้นนี้ ท่านมิให้
ใช้บังคับ หากว่าเงินที่ขายอสังหาริมทรัพย์ได้นั้นจะพึงต้องเอา
มาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายทรัพย์สินอย่างอื่นก็ดี ฤหากว่าเงิน
ที่ขายอสังหาริมทรัพย์อันตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษนั้น
จะพึงต้องเอามาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น
ก็ดูจกกัน

มาตรา ๒๔๔ บริมะสิทธิสามัญนั้น ถึงแม้จะมีได้ไปลง
ทะเบียนเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ก็ดี ย่อมจะยกขึ้นเป็นข้อ
ต่อสู้เจ้าหน้าที่ใด ๆ ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษนั้นได้ แต่ความที่
กล่าวนี้ ท่านมิให้ใช้ไป ถึง การต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้ไปลง
ทะเบียนสิทธิไว้

มาตรา ๒๔๕ บริมะสิทธิในมูลรักษาสังหาริมทรัพย์นั้น
ถ้าหากว่าเมื่อทำการเพื่อบำรุงรักษานั้นสำเร็จแล้ว ไปบอกลง
ทะเบียนไว้โดยพลันไซ้ บริมะสิทธิก็คงให้ผลต่อไป

• มาตรา ๒๔๖ บริมะสิทธิในมูลจ้างทำของเป็นการรารทำขึ้น
บนอสังหาริมทรัพย์นั้น หากทำรายการประมาณราคาชั่วคราว
ไปบอกลงทะเบียนไว้ก่อนเริ่มลงมือทำการไซ้ บริมะสิทธิก็
คงให้ผลต่อไป แต่ถ้าราคาที่แท้จริงนั้นต่ำกว่าที่ได้ประมาณไว้
ชั่วคราว ท่านว่าบริมะสิทธิในส่วนจำนวนที่ล้อยู่ขึ้นหาไม่

เล่ม ๔๒ หน้า ๘๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ส่วนการที่จะวินิจฉัยว่า อสังหาริมทรัพย์นั้น มีราคาเพิ่มขึ้น เพราะการอันใด ทำขึ้นบน อสังหาริมทรัพย์ มากน้อย เพียงใดนั้น ท่านให้ศาลตั้งแต่งผู้เชี่ยวชาญขึ้นเป็นผู้กะประมาณ ในเวลาที่ มีแย้งคดีในการแบ่งเฉลี่ย

มาตรา ๒๔๗ บริมะสิทธิใดได้ไปจดลงทะเบียน แล้วตาม บัญญัติแห่งมาตราทั้งสองข้างบนนี้ บริมะสิทธินั้น ท่านว่าอาจ จะใช้ได้ ก่อนสิทธิจำนอง

มาตรา ๒๔๘ บริมะสิทธิในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น หากว่าเมื่อไปลงทะเบียนสัญญาซื้อขายนั้น บอกลงทะเบียนไว้ ด้วยว่าราคาถูกต้องเพียงในราคานั้น ยังมีได้ชำระไซ้ บริมะสิทธิ นั้นก็คงให้ผลต่อไป

มาตรา ๒๔๙ ว่าถึงผลแห่งบริมะสิทธิ นอกจากที่ได้ บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๑ ถึง ๒๔๘ นี้แล้ว ท่านให้นำบท บัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะจำนองมาใช้ บังคับด้วยตามแต่กรณี

หมวด ๓

ลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายคน

มาตรา ๒๕๐ ถ้าการทำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ก็ดี มีบุคคลหลายคนเป็น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๘๕

เจ้าหน้กต เมื่อกรณีเป็นท้สงส้ย ท้านว้ลูกหน้แต่ละคนจะต้อง
รับผิตเพียงเป็นส่วนท้่า ๆ กัน และเจ้าหน้แต่ละคนก้ชอบ
ท้่าจะไ้รับแต่เพียงเป็นส่วนท้่า ๆ กัน

มาตรา ๒๕๑ ถ้าย้คคหลายคนจะต้องท้การข้ระหน้โดย
ท้านองซ้แต่ละคนจ้ต้องข้ระหน้สน้ซ้ิงไซ้ร้ แม้ถ้ว่าเจ้าหน้
ชอบท้่าจะไ้รับข้ระหน้สน้ซ้ิงไ้แต่เพียงครั้งเดียว (ถ้่าว้คือ
ลูกหน้ร้วมกัน) ก้ค้ เจ้าหน้จะเรียก้ข้ระหน้จ้าลูกหน้แต่คนใด
คนหน้สน้ซ้ิงฎุณ้แต่โดยส่วนก้ไ้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหน้
ท้่าบ้ว้ ก้ย้คงต้องผูกพันอยู่ท้ว้ทุกคนจนกว่าหน้ น้จะไ้ข้ระ
เสร้จ้สน้ซ้ิง

มาตรา ๒๕๒ การท้ลูกหน้ร้วมกันคนหน้ข้ระหน้หน้ ย้อม
ไ้เป็นประโยชน์แก่ลูกหน้คนอื่น ๆ ด้วย วิธ้เดียวก้หน้ก้่าน
ไ้ไ้ซ้บ้ก้กับแก่การใด ๆ อันพึงกระทำแทนข้ระหน้ วงท้ร้พ้
สน้แทนข้ระหน้ และหักกลบลดหน้ด้วย

• ลูกหน้ร้วมกันคนหน้บ้สิทธิเรียกร้้องอย้างไร ลูกหน้
คนอื่น ๆ จะเอาสิทธิอันน้ไปไ้หักกลบลดหน้หาไ้ไม่

มาตรา ๒๕๓ การปลดหน้ไ้แก่ลูกหน้ร้วมกันคนหน้หน้
ย้อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหน้คนอื่น ๆ เพียงท้่าส่วนของ

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ลูกหนี้ที่ได้ปลดให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๒๕๔ การที่เจ้าหนี้ติดต่อลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง นั้น ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

มาตรา ๒๕๕ ข้อความจริงอันใด นอกจากที่ระบุไว้ใน มาตรา ๒๕๒ ถึง ๒๕๔ นั้น เมื่อเป็นเรื่องทั่วถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใดก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้เอง

ความที่ท่วมาน เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะก็คือว่าให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าว การผินผิด การที่หยาบคายถึงความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธกิจแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง กำหนดอายุความฤๅการที่อภัยความผิดหยุดลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลืนกันไปกับหนี้สิน

มาตรา ๒๕๖ ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายนั้น ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่ง จะพึงชำระหนี้ เป็นอันจะเรียกเอาจากคนนั้นไม่ได้ไซ้ ยังขาดจำนวนอยู่เท่าไรลูกหนี้คนอื่น ๆ ซึ่งจำต้องออกส่วนด้วยนั้น ก็ต้องรับใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหนี้ได้ปลดให้หลุด

พ้นจากหนึ่งอันร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ถูกหนคนนั้นจะพึงต้องชำระหนี้ก็ตกเป็นภัพแก่เจ้าหนี้ไป

มาตรา ๒๕๗ ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคลหลายคนร่วมกันผูกพันตนในอันจะทำการชำระหนี้ไซ้ หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบเช่นอย่างเป็นลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งกันชำระหนี้ได้

มาตรา ๒๕๘ ถ้าบุคคลหลายคนมีสิทธิเรียกร้องการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนอาจจะเรียกให้ชำระหนี้สินเชิงได้ไซ้ไซ้ แม้ถึงว่าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้สินเชิงแต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือเจ้าหนี้ร่วมกัน) ก็ดี ท่านว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่คนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ แม้ทั้งที่เจ้าหนี้คนหนึ่งจะได้ยื่นฟ้องเรียกชำระหนี้ไว้แล้ว

มาตรา ๒๕๙ การที่เจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่งผิดนัดนั้น ย่อมเป็นโทษแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

ถ้าสิทธิเรียกร้อง และหนี้สินนั้นเป็นอันเคลื่อนกล่นกันไป ในเจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง สิทธิของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ อันมีต่อลูกหนี้ก็ย่อมเป็นอันระงับสิ้นไป

นอกจากนี้ ท่านให้นับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๕๒, ๒๕๓ และ ๒๕๕ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม กล่าวโดยเฉาะก็คือ แม้

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เจ้าหน้ร่ว่มกัน คนหนึ่ง จะโอนสิทธิ เรียกร่องให้แกบุคคลอื่นไป ก็หากระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหน้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

มาตรา ๓๐๐ ในระวางเจ้าหน้ร่ว่มกันนั้น ท่านว่าต้งคนชอบที่จะได้รับชำระหน้เป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้อำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๐๑ ถ้าบุคคลหลายคนเป็นหน้ันจะแบ่งกันชำระมิได้ ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นต้องรับผิดชอบอย่างลูกหน้ร่ว่มกัน

มาตรา ๓๐๒ ถ้าการชำระหน้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระมิได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหน้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นมิได้เป็นเจ้าหน้ร่ว่มกันไซ้ ท่านว่าลูกหน้ใดแต่จะชำระหน้ให้ได้ประโยชน์แก่บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดด้วยกัน และเจ้าหน้แต่ละคนจะเรียกชำระหน้ได้ ก็แต่เพื่อได้ประโยชน์ด้วยกันหมดทุกคนเท่านั้น อนึ่งเจ้าหน้แต่ละคนจะเรียกให้ลูกหน้วางทรัพย์ที่เป็นหน้ันไว้เพื่อประโยชน์แห่งเจ้าหน้หมดทุกคนด้วยกันก็ได้ ถ้าทรัพย์นั้นไม่ควรแก่การจะวางไว้ ก็ให้ส่งแต่ผู้พิทักษ์ทรัพย์สินซึ่งศาลจะได้ตั้งแต่งขึ้น

นอกจากนี้ ข้อความจริงใดที่ท้าวถึงเจ้าหน้คนหนึ่งเท่านั้นหาเป็นไปเพื่อคุณประโยชน์แก่เจ้าหน้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

หมวด ๔

โอนสิทธิเรียกร้อง

มาตรา ๓๐๓ สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้

ความที่กล่าวมานั้นย่อมไม่ใช่ว่าห้าม หากผู้กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนาเช่นนั้น ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๐๔ สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่

มาตรา ๓๐๕ เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนองถูกจำนำที่มีอยู่เกี่ยวพันกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็ สิทธิอันเกิดขึ้นแต่การรับประกันที่ให้ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ ย่อมตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่งผู้รับโอนจะใช้ปริมิละสิทธิใด ๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องในกรณีบังคับยึดทรัพย์ฤๅล้มละลายนั้นก็ได้

มาตรา ๓๐๖ การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้เช่นนั้นท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ฤๅบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไป ยังลูกหนี้

เล่ม ๔๒ หน้า ๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ลูกหนี้จะได้อินยอมด้วยในการโอนนั้น • คำบอกกล่าวฤ
ความยินยอมเช่นว่าท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน ฤด้วย
ประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว ฤก่อนได้ตกลงให้
โอนไซ้ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้

มาตรา ๓๐๗ ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอนต่างราย โอน
รายใดได้บอกกล่าวฤตกลงกันก่อน โอนรายนั้นมีสิทธิดีกว่า
โอนรายอื่น ๆ

มาตรา ๓๐๘ ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาใน
มาตรา ๓๐๖ โดยมีได้เอาเงิน ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้คดีต่อ
ผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้
ลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไซ้ ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้น
ก็ได้ ฤถ้าเพื่อการเช่นกล่าวมานั้นลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้
โดยอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้นั้นมิได้
ก่อนเลยก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูก
หนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นนั้นใด ก็
จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียก
ร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาบอกกล่าวไซ้

ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หาก
ว่าสิทธินั้น จะได้ถึง กำหนดไม่ ช้ากว่าเวลาถึงกำหนด แห่ง สิทธิ
เรียกร้องอันใด โอนไปนั้น

มาตรา ๓๐๕ การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น
ท่านว่าจะยกขึ้นเป็น ข้อต่อสู้ ลูกหนี้ ฎาบบุคคลภายนอกคนอื่นได้
แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้น ได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัว
ตราสารนั้น ได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย

มาตรา ๓๑๐ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้
มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร ฎาสอบสวนความ
ถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อฎาดวงตราของผู้ทรงได้ แต่ก็ห้าม
ความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดย
ทุจริตฎาประมาณเล่นเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้
ก็ไม่เป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๓๑๑ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้
ยังคับตลอดถึงกรณี ที่มี กำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสารซึ่งมี
ข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร

มาตรา ๓๑๒ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น
ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอน

เล่ม ๔๒ หน้า ๘๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

โดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเอง
ฤๅที่มันจะเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น

มาตรา ๓๑๓ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้
บังคับตลอดถึงหน้าอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถอนด้วย แล้วแต่
กรณี

หมวด ๕

ความระงับหนี้

ส่วนที่ ๑

การชำระหนี้

มาตรา ๓๑๔ อันการชำระหนี้นั้น ท่านว่าบุคคลภายนอก
จะเป็นผู้ชำระก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้
บุคคลภายนอกชำระ ฤๅจะขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้
บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียช่วยในการชำระหนี้ นั้น จะเข้า
ชำระหนี้โดยชนใจลูกหนี้หาได้ไม่

มาตรา ๓๑๕ อันการชำระหนี้จะต้องทำให้แก่ตัวเจ้าหนี้
ฤๅแก่บุคคลผู้มอบอำนาจรับชำระแทนเจ้าหนี้ การชำระหนี้
ทำให้แก่บุคคลผู้ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้ นั้น ถ้าเจ้าหนี้ให้
สัตยาบันกันว่าสมบูรณ์

มาตรา ๓๑๖ ถ้าการชำระหนี้ได้ทำให้แก่ผู้ครองตาม
ปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้ ท่านว่าการชำระหนี้จะสมบูรณ์
ก็แต่เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ได้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๑๗ นอกจากกรณีที่ได้กล่าวไว้ในมาตราก่อน
การชำระหนี้แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับนั้น ท่านว่าย่อม
สมบูรณ์เพียงเท่าที่ตัวเจ้าหนี้ได้ตกลงออกเงินแต่การนั้น

มาตรา ๓๑๘ บุคคลผู้ถือใบเสร็จเป็นสำคัญ ท่านนับว่าเป็น
ผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้ ถ้า
บุคคลผู้ชำระหนี้รู้ว่าสิทธิเช่นนั้นห้ามไม่ ฤฯไม่รู้อะไรถึงสิทธินั้น
เพราะความประมาทเลินเล่อของตน

มาตรา ๓๑๙ ถ้าศาลสั่งให้ลูกหนี้คนที่สามงดเว้นทำการชำระ
หนี้แล้ว ยังเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนเองไซ้ร ท่านว่า
เจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้ยึดทรัพย์จะเรียกให้ลูกหนี้คนที่สามนั้น
ทำการชำระหนี้อีกให้คุ้มกับความเสียหายอันตนได้รับก็ได้

อนึ่งข้อความซึ่งกล่าวมาในวรรคข้างต้นนี้หาเป็นข้อขัดขวาง
ในการที่ลูกหนี้คนที่สามจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหนี้ของตนเอง
นั้นไม่

มาตรา ๓๒๐ อันจะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียงบาง

เล่ม ๔๒ หน้า ๘๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ส่วน ฎาให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้นั้น ท่านว่าหาอาจจะบังคับได้ไม่

มาตรา ๓๒๑ ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นก็เป็อันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอแก่ใจเจ้าหนี้นั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้าหนี้ไซ้ร เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นขึ้นแทนการชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก — ด้วยโอน — ฎาด้วยสลักหลัง ตัวเงิน ฎาประทวนสินค้า . ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงิน ฎาประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว

มาตรา ๓๒๒ ถ้าเอาทรัพย์สินที่ดี สิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอกที่ดี ฎาสีทธิอย่างอื่นที่ดี ให้แทนการชำระหนี้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ เพื่อชำระคบกพร่องและเพื่อการรอนสิทธิทำนองเดียวกับผู้ขาย

มาตรา ๓๒๓ ถ้วัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้ ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าบุคคลผู้ชำระหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาที่จะพึงส่งมอบ

ลูกหนี้ต้องรักษาทรัพย์นั้นไว้ด้วยความระมัดระวังเช่นอย่าง
วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สิ้นของตนเอง จนกว่าจะได้ส่งมอบ
ทรัพย์นั้น

มาตรา ๓๒๔ เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้โดยเฉาะเจาะจงว่า
จะพึงชำระหนี้สถานที่ใดไซ้ร่ หากจะต้องส่งมอบทรัพย์เฉาะ
สิ่ง ท่านว่าต้องส่งมอบกันณสถานที่ซึ่งทรัพย์นั้นได้อยู่ในเวลา
เมื่อก่อให้เกิดหนี้ ส่วนการชำระหนี้โดยประการอื่น ท่าน
ว่าต้องชำระณสถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

มาตรา ๓๒๕ เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้ในข้อคำใช้จ่าย
ในการชำระหนี้ ท่านว่าฝ่ายลูกหนี้เป็นผู้ออกคำใช้จ่าย แต่ถ้
คำใช้จ่ายนั้นมจำนวนเพิ่มขึ้นเพราะเจ้าหนี้ขย้ภูมิลำเนาที่ดี ถ้
เพราะการอื่นใดอันเจ้าหนี้ได้กระทำที่ดี คำใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเท่าใด
เจ้าหนี้ต้องเป็นผู้ออก

มาตรา ๓๒๖ บุคคลผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับใบเสร็จเป็น
สำคัญจากผู้รับชำระหนี้ และถ้หาหนี้ได้ชำระสิ้นเชิงแล้ว ผู้
ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับเวกนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้
ถ้ให้จุดหน้าเอกสารนั้นเสีย ถ้และเอกสารนั้นสูญหาย บุคคล
ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะให้จุดแจ้งความข้อร้งบหน้ลงไว้ในใบเสร็จ
ถ้ในเอก์สารอีกฉบับหนึ่งต่างหากก็ได้

• ถ้าหนนได้ชำระแต่บางส่วนก็ดี ถ้าถ้าเอกสารนั้นยังให้สิทธิอย่างอื่นใดแก่เจ้าหน้อยก็ดี ท่านว่าลูกหนชอบแต่ที่จะได้รับใบเสร็จไว้เป็นค่มือ และให้จดแจ้งการชำระหนนั้นลงไว้ในเอกสาร

มาตรา ๓๒๗ ในกรณีชำระดอกเบีย ถ้าชำระหน้อยก่อนอันมีกำหนดชำระเป็นระยะเวลา นั้น ถ้าเจ้าหนออกใบเสร็จให้เพื่อระยะหนงแล้วโดยมิได้อัดเออน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนได้รับชำระหนเพื่อระยะก่อน ๆ นั้นด้วยแล้ว

ถ้าเจ้าหนออกใบเสร็จให้เพื่อการชำระต้นเงิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนได้รับดอกเบียแล้ว

ถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนได้เวนคืนแล้วไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหนนั้นเป็นอันระงับสันไปแล้ว

มาตรา ๓๒๘ ถ้าลูกหนต้องผูกพันต่อเจ้าหนในอันจะกระทำการเพื่อชำระหนเป็นการอย่างเดียวกันโดยมูลหนหลายราย และถ้าการที่ลูกหนชำระหนนั้น ไม่เพียงพอ จะเปลืองหนสินได้หมดทุกรายไซ้ เมื่อทำการชำระหน ลูกหนระบุว่าชำระหนสินรายใด ก็ให้หนสินรายนั้นเป็นอันได้เปลืองไป

ถ้าลูกหนไม่ระบุ ท่านว่าหนสินรายไหนถึงกำหนด ก็ให้รายนั้นเป็นอันได้เปลืองไปก่อน ในระวางหนสินหลายรายที่ถึง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๐๑

กำหนดนั้น ราษฎรเจ้าหนี้ประกันน้อยที่สุด ก็ให้รายนั้นเป็นอัน
ได้เปลื้องไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่มีประกันเท่า ๆ กัน
ให้รายที่ตกหนักที่สุดแก่ลูกหนี้เป็นอันได้เปลื้องไปก่อน ใน
ระหว่างหนี้สินหลายรายที่ตกหนักแก่ลูกหนี้เท่า ๆ กัน ให้หนี้
สินรายเก่าที่สุดเป็นอันได้เปลื้องไปก่อน และถ้ามีหนี้สิน
หลายรายเก่าเท่า ๆ กัน ก็ให้หนี้ทุกรายเป็นอันได้เปลื้องไปตาม
ส่วนมากและน้อย

มาตรา ๓๒๕ ถ้านอกจากการชำระหนี้อันเป็นประธาน ลูกหนี้
ยังจะต้องชำระดอกเบี้ย และเสียค่าฤชาธรรมเนียม อีกด้วยไซ้
หากการชำระหนี้ในครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ได้ราคาเพียงพอจะเปลื้องหนี้สิน
ได้ทั้งหมด ท่านให้เอาจัดใช้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมเสียก่อน
แล้วจึงชำระดอกเบี้ย และในที่สุดจึงให้ใช้ในการชำระหนี้
อันเป็นประธาน

ถ้าลูกหนี้ระบุให้จัดใช้เป็นประการอื่น ท่านว่าเจ้าหนี้
จะบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ได้

มาตรา ๓๓๐ เมื่อขอปฏิบัติกิจการชำระหนี้โดยชอบแล้ว บันดา
ความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ คือเป็นอันปลดเปลื้อง
ไป นับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติกิจการชำระหนี้

มาตรา ๓๓๑ ถ้าเจ้าหนี้บอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ดี ฤๅไม่สามารถจะรับชำระหนี้ได้ก็ดี หากบุคคลผู้ชำระหนี้วางทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งหนี้ไว้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว ก็ย่อมจะเป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ได้ ความชอบท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่บุคคลผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรูถึงสิทธิ ฤๅไม่รู้ตัวเจ้าหนี้ได้แน่นอนโดยมิใช่เป็นความผิดของตน

มาตรา ๓๓๒ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ต่อเมื่อเจ้าหนี้จะต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วยไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะกำหนดว่าต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนจึงให้ มีสิทธิรับเอาทรัพย์สินที่ยังในวันนั้นได้

มาตรา ๓๓๓ การวางทรัพย์สินนั้นต้องวางณสำนักงานวางทรัพย์สินประจำตำบลที่จะต้องชำระหนี้

ถ้าไม่มี บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ฤๅกฎข้อ บังคับเฉพาะ การในเรื่องสำนักงานวางทรัพย์สิน เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ร้องขอ ศาลจะต้องกำหนดสำนักงานวางทรัพย์สิน และตั้งแต่งผู้พิทักษ์ทรัพย์สินวางนั้นขึ้น

ผู้วางต้อง บอกกล่าวให้เจ้าหนี้ ทราบการที่ได้วางทรัพย์สินนั้นโดยพลัน

มาตรา ๓๓๔ ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนทรัพย์สินที่วางนั้นได้ ถ้าลูกหนี้ถอนทรัพย์สินนั้น ท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้วางทรัพย์สินไว้เลย

สิทธิถอนทรัพย์สินเป็นอันขาดในกรณีต่อไปนี้

(๑) ถ้าลูกหนี้ แสดงต่อ สำนักงาน วางทรัพย์สิน ว่าตนยอมละสิทธิที่จะถอน

(๒) ถ้าเจ้าหนี้ แสดงต่อ สำนักงาน วางทรัพย์สิน ว่าจะรับเอาทรัพย์สิน

(๓) ถ้าการวางทรัพย์สินนั้นได้เป็นไปโดยคำสั่งฎานุมัติของศาล และได้บอกกล่าวความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์สิน

มาตรา ๓๓๕ สิทธิถอนทรัพย์สินนั้น ตามกฎหมาย ศาลจะสั่งยึดหาได้หรือไม่

เมื่อได้ฟ้องคดีล้มละลายเกี่ยวกับทรัพย์สินสินของลูกหนี้แล้ว ท่านห้ามมิให้ใช้สิทธิถอนทรัพย์สิน ในระหว่างพิจารณาคดีล้มละลาย

มาตรา ๓๓๖ ถ้าทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไม่ควรแก่การจะวางไว้ก็ดี ฎาเป็นที่พึงวิตกว่าทรัพย์สินนั้นเกลือกจะเสื่อมเสีย ฎาทำลาย ฎาบุบสลายได้ก็ดี เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้แต่การขายวางแทนทรัพย์สินก็ได้ ความชอบนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่กำลังรักษาทรัพย์สินจะแพงเกินควรนั้นด้วย

มาตรา ๓๓๗ ท่านไม่อนุญาตให้เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๐๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

จนกว่าจะได้บอกให้เจ้าหน้าที่รู้ตัวก่อน การบอกนั้นจะดเสียก็ได้ ถ้าทรัพย์สินนั้นอาจเสื่อมทรมลง ฤกษ์มีอยู่ในการที่จะหน่วงการ ขยายทอดตลาดไว้

ในการที่จะขยายทอดตลาดนั้น ท่านให้ลูกหนี้บอกกล่าวแก่ เจ้าหนี้โดยมิชักช้า ถ้าละเลยเสียไม่บอกกล่าว ลูกหนี้ จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

การบอกให้รู้ตัวและบอกกล่าวนี้ ถ้าไม่เป็นอันจะทำได้ จะดเสียก็ได้

เวลาและสถานที่ที่จะขยายทอดตลาด กับทั้งคำพรรณนา ลักษณะแห่งทรัพย์สินนั้น ท่านให้ประกาศโฆษณาให้ประชาชนทราบ มาตรา ๓๓๘ คัมภีระธรรมเนียมในการวางทรัพย์สินขยายทอด ตลาดนั้น ให้ฝ่ายเจ้าหนี้เป็นผู้ออก เว้นแต่ลูกหนี้จะได้ถอน ทรัพย์สินทวาง

มาตรา ๓๓๕ สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินทวางไว้นั้น เป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อพ้นเวลาสิบปี นับแต่ได้รับคำบอกกล่าว การวางทรัพย์สิน

อนึ่งเมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ระงับสิ้นไปแล้วถึงแม้ ลูกหนี้จะได้ ละสิทธิถอนทรัพย์สิน ก็ยังชอบที่จะถอนทรัพย์สินนั้นได้

ส่วนที่ ๒

ปลดหนี้

มาตรา ๓๔๐ ถ้าเจ้าหนี้แสดงเจตนาต่อลูกหนี้ว่าจะปลดหนี้ให้ ท่านว่าหนี้นั้นก็เป็นอันระงับสิ้นไป

ถ้าหมหนงสอเป็นหลักฐาน การปลดหนี้ก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย ฎาต้องเวนคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ฎาข้ตมา้เอกสารนั้นเสีย

ส่วนที่ ๓

หักกลบลบหนี้

มาตรา ๓๔๑ ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกัน โดยมูลหนี้อันมีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกัน และหนทงสองรายนั้นถึงกำหนดจะชำระ ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยหักกลบลบกันได้ เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบกันได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นท่านมิให้ใช้บังคับ หากเป็นการขัดกับเจตนาอันคุ้มครองได้แสดงไว้ แต่เจตนาเช่นนั้นท่าน

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๐๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๔๒ หักกลบหนี้หนี้ นั้น ทำได้ด้วยคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง
แสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง การแสดงเจตนาเช่นนั้นท่านว่าจะมี
เงื่อนไขฤๅเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นฤๅเวลาสิ้นสุดอีกด้วยหาได้ไม่

การแสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านว่ามีผล
ย้อนหลังขึ้นไปจนถึงเวลาซึ่งหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้นจะอาจหักกลบ
กันได้เป็นครั้งแรก

มาตรา ๓๔๓ การหักกลบหนี้หนี้ นั้น ถึงแม้ว่าสถานที่ซึ่งจะ
ต้องชำระหนี้ทั้งสองจะต่างกัน ก็หักกันได้ แต่ฝ่ายผู้ขอหักหนี้
จะต้องใช้ ค่าเสียหายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อความเสียหายอย่าง
หนึ่งอย่างใดอันเกิดแต่การนั้น

มาตรา ๓๔๔ สิทธิเรียกร้องไต่ยังมีข้อต่อสู้ ผู้เรียกร้อง
ร้องนั้นท่านว่าหาอาจจะเอามาหักกลบหนี้ได้ไม่ อนึ่งอายุความ
ย่อมไม่ตัดรอนการหักกลบหนี้ แม้สิทธิเรียกร้องขาด
อายุความแล้ว แต่ไว้ในเวลาที่จะหักกลบกับสิทธิเรียก
ร้องฝ่ายอื่นได้นั้น สิทธิยังไม่ขาด

มาตรา ๓๔๕ หนี้รายใดเกิดแต่การอันมิชอบด้วยกฎหมาย
เป็นมูล ท่านห้ามมิให้ลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งหนี้รายนั้น
เพื่อหักกลบหนี้เจ้าหนี้

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๐๗

มาตรา ๓๔๖ สิทธิเรียกร้องรายได้อัตโนมัติ ตามกฎหมาย ศาลจะ
สั่งยึดมิได้ สิทธิเรียกร้องรายได้อัตโนมัติจะเอาไปหักกลบลบ
หนี้ได้หรือไม่

มาตรา ๓๔๗ ลูกหนี้คนที่สามหากได้รับคำสั่งศาลห้ามมิให้
ใช้เงินแล้ว จะยกเอาหนี้ของตนได้ ภายหลังจากที่ตนนั้นเป็นข้อ
ต่อสู้เจ้าหนี้ผู้ขอให้ยึดทรัพย์นั้น ท่านว่าหาอาจยกได้หรือไม่

มาตรา ๓๔๘ ถ้ากรณีต่างฝ่ายต่างมีสิทธิเรียกร้องหลายราย
อันควรแก่การที่จะใช้หักกลบลบหนี้ได้ ไซ้ ฝ่ายผู้ขอหักหนี้
จะระบุก็ได้ ว่าพึงเอาสิทธิเรียกร้อง รายใดบ้าง เข้าหักกลบลบกัน
ถ้าการหักกลบลบหนี้ได้ แสดงโดยมิได้ ระบุเช่นนั้นก็ดี ถ้าถ้า
ระบุ แต่อีกฝ่ายหนึ่งท้วงขัดข้องโดยไม่ชักช้าก็ดี ท่านให้นำ
บทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๒๘ วรรค ๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าฝ่ายที่ขอหักกลบลบหนี้ยังเป็นหนี้ค่าดอกเบี้ยและค่าฤชา
ธรรมเนียมแก่อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ นอกจากการชำระหนี้อันเป็น
ประธานนั้นด้วยไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๒๘ มา
ใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๔

แปลงหนี้ใหม่

มาตรา ๓๔๙ เมื่อกรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญาเปลี่ยนสิ่ง

เล่ม ๔๒ นํ้า ๑๐๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนังสือ ท่านว่าหนังสือเป็นอันระงับสัน
ไปด้วยแปลงหนังสือใหม่

ถ้าทำหนังสือเงื่อนไขให้กลายเป็นหนังสือปราศจากเงื่อนไขก็ดี
เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้าในหนังสือปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยน
เงื่อนไขก็ดี ท่านถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่ง
หนังสือ

ถ้าแปลงหนังสือใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหนังสือ ท่านให้บังคับด้วย
บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมาย ว่าด้วยโอนสิทธิ
เรียกร้อย

มาตรา ๓๕๐ แปลงหนังสือใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนังสือนั้น จะทำ
เป็นสัญญาระวางเจ้าหนังสือกับลูกหนังสือคนใหม่ก็ได้ แต่จะทำโดยข
ใจลูกหนังสือเดิมหาได้ไม่

มาตรา ๓๕๑ ถ้าหนังสือจะพึงเกิดขึ้นเพราะแปลงหนังสือนั้น
มิได้เกิดขึ้นก็ดี ได้ยกเลิกเสียเพราะมูลแห่งหนังสือไม่ชอบด้วย
กฎหมาย ก็เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีรัฐถึงคุณก็ดี
ท่านว่าหนังสือเดิมนั้นก็ยังมีระงับสันไปไม่

มาตรา ๓๕๒ คู่กรณีในการแปลงหนังสือใหม่อาจโอนสิทธิจำนำ
จำนองที่ได้ให้ไว้เป็นประกันหนังสือเดิมนั้นไปเป็นประกันหนังสือ
ใหม่ได้ เพียงเท่าที่เป็นประกันวัตถุแห่งหนังสือเดิม แต่หลักประกัน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๐๕

เช่นว่านี้ ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้ให้ไว้ไซ้ ท่านว่าจำต้องได้
รับความยินยอมของบุคคลภายนอกนั้นด้วยจึงโอนได้

ส่วนที่ ๕

หนี้เคลื่อนกลิ้งกัน

มาตรา ๓๕๓ ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใดตกอยู่
แก่บุคคลคนเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป
เว้นแต่เมื่อหนี้นั้นตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก
ถ้าเมื่อสลักหลังตัวเงินกลับคืนตามความในมาตรา ๕๑๗ วรรค ๓

ลักษณะ ๒

สัญญา

หมวด ๑

ก่อให้เกิดสัญญา

มาตรา ๓๕๔ คำเสนอจะทำสัญญาอันบ่งระยะเวลาให้ทำ
คำสนองนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้

มาตรา ๓๕๕ บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดย
ระยะทาง และมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำ

เล่ม ๔๒ น้ ๑๐๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

เสนอของคุณเสียภายในเวลาอันควร คาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่

มาตรา ๓๕๖ คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองนั้น เสนอนที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ณที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการ ที่บุคคล คนหนึ่ง ทำคำเสนอไปยัง บุคคล อีกร คนหนึ่ง ทางโทรศัพท์ ด้วย

มาตรา ๓๕๗ คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ได้ ฎามีได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวมาในมาตรา ทั้งสามก่อนนี้ก็ได้ คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่ั้นไป

มาตรา ๓๕๘ ถ้าคำบอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งโดยทางการซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดไซ้ ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่ผู้กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนองนั้นมาถึงเนิ่นช้า เว้นแต่จะได้บอกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าวดังว่ามาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวสนองนั้นมิได้ล่วงเวลา

มาตรา ๓๕๙ ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่าคำสนองนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่

คำสั่งอนันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด ฤๅมีข้อแก้ไข
อย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่า เป็นคำบอกผิดไม่รับ
ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว

มาตรา ๓๖๐ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๓๐ วรรค ๒ นั้น ท่าน
มิให้ใช้บังคับ ถ้าหากว่าขัดกับเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง ฤๅ
หากว่าก่อนจะสนองรับนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่า
ผู้เสนอตายฤๅตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา ๓๖๑ อันสัญญาระวางบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะ
ทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนอง
ไปถึงผู้เสนอ

ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง ฤๅตามปกติประเพณี
ไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญาขึ้นเกิด
เป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึง
สันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ

มาตรา ๓๖๒ บุคคลออกโฆษณาให้คำมั่นว่าจะให้รางวัล
แก่ผู้ซึ่งกระทำการอันใด ท่านว่าจำต้องให้รางวัลแก่บุคคลใดๆ
ผู้ได้กระทำการอันนั้น แม้ถึงมิใช่ว่าผู้นั้นจะได้กระทำเพราะ
เห็นแก่รางวัล

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

มาตรา ๓๖๓ ในกรณีที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ เมื่อยังไม่มีใครทำการสำเร็จตั้งบ่งไว้แน่นอนอย่างรวดเร็ว ผู้ให้คำมั่นจะถอนคำมั่นของตนเสียโดยวิธีเดียวกับที่โฆษณานั้นก็ได้ เว้นแต่จะจะได้ แสดงไว้ในโฆษณานั้นว่าจะไม่ถอน

• ถ้าคำมั่นนั้นไม่อาจจะถอนโดยวิธีดังกล่าวมาก่อน จะถอนโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ถ้าเช่นนั้นการถอนจะเป็นอันสมบูรณ์ใช้ได้ เพียงเฉพาะต่อบุคคลที่รู้

• ถ้าผู้ให้คำมั่นได้กำหนดระยะเวลาให้ ด้วยเพื่อทำการอันบ่งนั้นไว้ ท่านให้ สันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ให้คำมั่นได้ สละสิทธิที่จะถอนคำมั่นนั้นเสียแล้ว

มาตรา ๓๖๔ ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันบ่งไว้ในโฆษณา ท่านว่าเฉพาะแต่คนที่ทำได้ ก่อนใครหมดเท่านั้น มีสิทธิจะได้รับรางวัล

ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันนั้นได้พร้อมกัน ท่านว่าแต่ละคนมีสิทธิจะได้รับรางวัลเป็นส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน แต่ถ้ารางวัลนั้นมีสภาพแบ่งไม่ได้ก็ดี ถ้าทำตามข้อความแห่งคำมั่นนั้น บุคคลแต่คนเดียวจะพึงรับรางวัลก็ดี ท่านให้วินิจฉัยด้วยวิธีจับสลาก

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๑๓

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคทั้งสองข้างต้นนั้นท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าในโฆษนานั้นแสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๖๕ คำนั้นจะให้รางวัลอันมีความประสงค์เป็นการประกวดชิงรางวัลนั้น จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้กำหนดระยะเวลาไว้ในคำโฆษนาด้วย

การที่จะตัดสินว่าผู้ประกวด คนไหนได้ กระทำสำเร็จ ตามเงื่อนไขในคำมั่นภายในเวลากำหนดๆไม่ก็ดี ถ้าตัดสินในระหว่างผู้ประกวดหลายคนนั้นว่าคนไหนดีกว่ากันอย่างไรก็ดี ให้ผู้ช้ขาดซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในโฆษนานั้นเป็นผู้ตัดสิน ถ้าถ้ามิได้ระบุชื่อผู้ช้ขาดไว้ ก็ให้ผู้ให้คำมั่นเป็นผู้ตัดสิน คำตัดสินอันนี้ย่อมผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยทุกฝ่าย

ถ้าได้คะแนนทำดีเสมอกัน ท่านให้ นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๖๔ วรรค ๒ มาใช้บังคับ แล้วแต่กรณี

การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จำขึ้นประกวดนั้น ผู้ให้คำมั่น จะเรียกให้ โอน แก่ตนได้ ต่อ เมื่อได้ระบุไว้ในโฆษนาว่าจะพึงโอนเช่นนั้น

มาตรา ๓๖๖ ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม่เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมด

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ครบโดย
เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่
ได้ทำความเข้าใจกันได้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้
ชัดเจนไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่

- ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือ
ไซ้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน
จนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ

- มาตรา ๓๖๓ สัญญาใดคู่สัญญาได้ถือว่าเป็นอันได้ทำกัน
ขึ้นแล้ว แต่แท้จริงยังมีได้ตกลงกันในข้อหนึ่งข้อใดอันจะต้อง
ทำความตกลงให้สำเร็จ ถ้าจะพึงอนุมานได้ว่า ถึงหากจะไม่
ทำความตกลงกันในข้อนี้ได้ สัญญานั้นก็จะได้ทำขึ้นไซ้ ท่าน
ว่าข้อความส่วนที่ได้ตกลงกันแล้วก็ย่อมเป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๓๖๔ สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์
ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปรกติประเพณีด้วย

หมวด ๒

ผลแห่งสัญญา

มาตรา ๓๖๕ ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่าย
หนึ่ง จะไม่ ยอมชำระหนี้ จนกว่า อีก ฝ่าย หนึ่ง จะ ชำระหนี้ ฤๅ ขอ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๕

ปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้า
หนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด

มาตรา ๓๗๐ ถ้าสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุที่ประสงค์เป็น
การก่อให้เกิดดาโอนทรัพย์สิทธิในทรัพย์เฉพาะสิ่ง และทรัพย์
นั้นสูญญาเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้
มิได้ไซ้ ท่านว่าการสูญญาเสียหายนั้นตกเป็นภัยแก่เจ้าหนี้

ถ้ามิใช่ทรัพย์เฉพาะสิ่ง ท่านให้ใช้บทบัญญัติที่กล่าวมา
ในวรรคก่อนนี้บังคับแต่เวลาที่ทรัพย์นั้นกลายเป็นทรัพย์เฉพาะ
สิ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๕๕ วรรค ๒ นั้นไป

มาตรา ๓๗๑ บทบัญญัติที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ท่านมิ
ให้ใช้บังคับ ถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนมีเงื่อนไขบังคับก่อน
และทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นสูญญาทำลายลงในระหว่างที่
เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ

ถ้าทรัพย์นั้นเสียหายเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษ
เจ้าหนี้ได้ และเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว เจ้าหนี้จะเรียก
ให้ชำระหนี้โดยลดส่วนอัน ตนจะต้อง ชำระหนี้ตอบแทนนั้นลง
ฎาเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้ แล้วแต่จะเลือก แต่ในกรณี
ต้นเหตุเสียหายเกิดเพราะฝ่ายลูกหนี้นั้น ท่านว่าหากกระทบ
กระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

• มาตรา ๓๗๒ นอกจากกรณีทีกล่าวก่อนในสองมาตราก่อน ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ห้ามสิทธิจะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่

ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่ว่าลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ก็ดี ฤๅใช้คุณวุฒิ ความสามารถของตนเป็น ประการอื่น เป็นเหตุให้ได้อะไรมา ฤๅแก่งละเลยเสียไม่ชวนชวายเอาอะไรที่สามารถจะทำได้ก็ดี มกน้อยเท่าไร จะต้องเอามาหักกับจำนวนอันตนจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีว่าการชำระหนี้ฝ่ายหนึ่งยังค้างชำระอยู่นั้นตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นมิต้องรับผิดชอบ ในเวลาเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่รับชำระหนี้

• มาตรา ๓๗๓ ความตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ ต้องรับ ผิด เพื่อ กลั่นแกล้งฤๅความ ประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๗๔ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๗

ชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไซ้ ท่านว่าบุคคลภายนอกมีสิทธิ
จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดมีขึ้น ตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาขึ้น

มาตรา ๓๗๕ เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้เกิดมีขึ้นตามบทบัญญัติแห่งมาตราก่อนแล้ว คู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงภาระบังคับหนี้ในภายหลังได้ไม่

มาตรา ๓๗๖ ข้อต่อสู้อันเกิดแต่มูลสัญญาดังกล่าวมาในมาตรา ๓๗๕ นั้น ลูกหนี้อาจจะยกข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้จะได้รับประโยชน์จากสัญญาขึ้นได้

หมวด ๓

มัดจำและกำหนดเบี้ยปรับ

มาตรา ๓๗๗ เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ท่านให้ถือว่า การที่มัดจำนั้นย่อมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาขึ้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่งมัดจำย่อมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญาขึ้นด้วย

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

• มาตรา ๓๗๘ มัดจำเงิน ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น
ท่านให้เป็นที่ไปตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้ส่งคืน ถ้าจัดหาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อ
ชำระหนี้

• (๒) ให้รับ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ ถ้า
การชำระหนี้ ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใด อันหนึ่ง ซึ่ง
ฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ ถ้าถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิด
ของฝ่ายนั้น

• (๓) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ ถ้า
การชำระหนี้ ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใด อันหนึ่ง ซึ่ง
ฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๓๗๙ ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวน
หนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี ถ้าไม่ชำระหนี้ให้ลูก
ต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้า
การชำระหนี้อันจะพึงทำนั้นได้แก่งวดวันการอันใดอันหนึ่ง หาก
ทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น

มาตรา ๓๘๐ ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อ
ตนไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้น
แทนการชำระหนี้ก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่าจะเรียก

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๑๕

เอาเบี้ยปรับนั้นแล้ว ก็เป็นอันขาดสิทธิเรียกร้องชำระหนี้
อีกต่อไป

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการไม่
ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวน
น้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้น
ท่านก่อนญาติให้พิสูจน์ได้

มาตรา ๓๘๑ ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อ
ตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เช่นว่าไม่ชำระหนี้ตรงตาม
เวลาที่กำหนดไว้เป็นต้น นอกจากเรียกให้ชำระหนี้ เจ้าหนี้
จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นอีกด้วยก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทนในมูลชำระหนี้
ไม่ถูกต้องสมควร ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๘๐
วรรค ๒

ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้แล้ว จะเรียกเอาเบี้ยปรับได้
ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลารับชำระหนี้

มาตรา ๓๘๒ ถ้าสัญญาว่าจะทำการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นให้เป็น
เบี้ยปรับ ไม่ใช่ใช้เป็นจำนวนเงินไปชรั • ท่านให้ห้ามบทบัญญัติ
แห่งมาตรา ๓๗๕ ถึง ๓๘๑ มาใช้บังคับ แต่ถ้าเจ้าหนี้เรียก

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เอาเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็เป็นอันขาดไป

มาตรา ๓๘๓ ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่าง อันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สินเมื่อได้ไซ้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป

นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓๗๕ และ ๓๘๒ ท่านให้ไซ้วิธีเดียวกันนี้บังคับ ในเมื่อบุคคลสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนกระทำผิดจนกระทำการอันหนึ่งอันใดนั้นด้วย

มาตรา ๓๘๔ ถ้าการชำระหนี้ตามที่สัญญาไว้นั้นไม่สมบูรณ์ การที่ตกลงกันด้วยข้อเบี้ยปรับในการไม่ปฏิบัติตามสัญญา นั้น ก็ย่อมไม่สมบูรณ์ด้วยกัน แม้ถึงคุณกรณีจะได้ว่าข้อสัญญานั้นไม่สมบูรณ์

มาตรา ๓๘๕ ถ้าลูกหนี้โต้แย้งการปรับเบี้ยปรับโดยอ้างเหตุว่าตนได้ชำระหนี้แล้วไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องพิสูจน์การชำระหนี้ เว้นแต่การชำระหนี้ของตนจะต้องทำนั้นเป็นการให้จดเว้นการอันใดอันหนึ่ง

หมวด ๔

เลิกสัญญา

มาตรา ๓๘๖ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญาฯ โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำได้ด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

แสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจถอนได้ไม่

มาตรา ๓๘๗ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ชำระ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๓๘๘ ถ้าวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้น ว่าโดยสภาพฯ โดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ จะเป็นผลสำเร็จได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนดก็ดี ฤฯ ภายในระยะเวลาอันใดอันหนึ่งซึ่งกำหนดไว้ก็ดี และกำหนดเวลาฤฯ ระยะเวลานั้นได้ล่วงพ้นไปโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ชำระหนี้ชำระ ท่านว่า

:

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาอันเสียก็ได้ มีพักต้องบอกกล่าวตั้ง
ไว้ไว้ในมาตราก่อนนั้นเลย

มาตรา ๓๘๕ ถ้าการชำระหนี้ทั้งหมดๆแต่บางส่วน
กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษ ลูกหนี้
ได้ไซ้ เจ้าหนี้จะเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้

มาตรา ๓๘๖ ถ้าในสัญญาใดคู่สัญญาเป็นบุคคลหลายคน
ด้วยกันอยู่ข้างหนึ่งๆอีกข้างหนึ่ง ท่านว่าจะใช้สิทธิเลิกสัญญา
ได้ก็แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นทั้งหมดรวมกันใช้ ทั้งใช้ต่อบุคคล
เหล่านั้นรวมหมดทุกคนด้วย ถ้าสิทธิเลิกสัญญาอันมีแก่บุคคล
คนหนึ่งในจำพวกที่มีสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว สิทธิเลิก
สัญญาอันมีแก่กันอื่น ๆ ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย

มาตรา ๓๘๗ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญา
แล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืน
สู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะให้เป็นทีเสมอเสียแก่สิทธิ
ของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น
ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการรอนันได้ กระทำให้และเป็นการ ยอมให้ใช้
ทรัพย์สิน การที่จะหาใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควร

ค่าแห่งการนั้น ๆ. ถ้าถ้าในสัญญาที่กำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน
ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้อง
ค่าเสียหายไม่

มาตรา ๓๕๒ การชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดแต่การเลิก
สัญญานั้น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๖๕

มาตรา ๓๕๓ ถ้ามิได้กำหนดระยะเวลาไว้ให้ใช้สิทธิเลิก
สัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร
แล้ว บอกกล่าวให้ฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญานั้น แลส่งให้ทราบ
ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ว่าจะเลิกสัญญาหากไม่ ถ้ามิได้รับ
คำบอกกล่าวเลิกสัญญาภายในระยะเวลานั้น สิทธิเลิกสัญญา
ก็เป็นอันระงับสิ้นไป

มาตรา ๓๕๔ ถ้าทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นบุบสลาย
ไปในส่วนสำคัญเพราะการกระทำ ๆ เพราะความผิดของบุคคล
ผู้มีสิทธิเลิกสัญญาก็ได้ ๆ บุคคลนั้นได้ทำให้การคืนทรัพย์สิน
กลายเป็นพันวิสัยก็ได้อื่นเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินนั้นให้ผิดแผกไป
เป็นอย่างอื่นด้วยประกอบขึ้นฤๅตัดแปลงก็ได้อื่น ท่านว่าสิทธิ
เลิกสัญญานั้นก็เป็นอันระงับสิ้นไป

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

แต่ถ้าทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาได้ สูญหายจากบุบสลาย
ไปโดยปราศจากการ กระทำจากความผิดของบุคคลผู้มีสิทธิเลิก
สัญญาไซ้ สิทธิเลิกสัญญานั้นก็หารงับสิ้นไปไม่

ลักษณะ ๓

จัดการรารนอกสั่ง

มาตรา ๓๕๕ บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยเขามิได้
ว่าขานวานให้ทำก็ดี ถ้าโดยมิได้มีสิทธิที่จะทำการรารนั้น
แทนผู้อื่นด้วยประการใดก็ดี ท่านว่าบุคคลนั้นจะต้องจัด
การรารไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ของตัวการ ตามความ
ประสงค์อันแท้จริงของตัวการ ถ้าตามที่พึงสันนิษฐานได้ว่า
เป็นความประสงค์ของตัวการ

มาตรา ๓๕๖ ถ้าการที่เข้าจัดการรารนั้นเป็นการขัดกับความ
ประสงค์อันแท้จริงของตัวการก็ดี ถ้าขัดกับความประสงค์
ตามที่พึงสันนิษฐานได้ก็ดี และผู้จัดการก็ควรจะได้รู้สึก
เช่นนั้นแล้วด้วยไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจำต้องใช้ค่าสินไหม
ทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่
ที่ได้เข้าจัดการนั้น แม้ผู้จัดการจะมีได้มีความผิดประการอื่น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๕

มาตรา ๓๕๗ ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดซึ่งเป็นหน้าที่บังคับให้
ตัวการทำเพื่อสาธารณประโยชน์ก็ดี ฤ็าเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย
ที่จะบำรุงรักษาผู้อื่นก็ดี และหากผู้จัดการมิได้เข้าทำแล้ว กิจ
อันนั้นจะไม่สำเร็จภายในเวลาอันควรไซ้ การที่ได้ทำขัดกับ
ความประสงค์ของตัวการเช่นนั้น ท่านมิให้ยกขึ้นเป็นข้อวินิจฉัย

มาตรา ๓๕๘ ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดเพื่อประสงค์จะบดบัง
อันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ จะเป็นภัยแก่ตัวก็ดี แก่ชื่อเสียง
ก็ดี ฤ็าแก่ทรัพย์สินก็ดี ท่านว่าผู้จัดการต้องรับผิดชอบแต่
เพียงที่จงใจทำผิด ฤ็าที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
เท่านั้น

มาตรา ๓๕๙ ผู้จัดการต้องบอกกล่าวแก่ตัวการโดยเร็วที่สุด
ที่จะทำได้ว่าตนได้เข้าจัดการรแทน และต้องรอฟังคำวินิจฉัย
ของตัวการ เว้นแต่ภัยจะมีขึ้นเพราะการที่หน่วงเหนี่ยว นอก
จากนี้ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๐๕ ถึง ๔๑๑ อันบังคับ
แก่ตัวแทนนั้นมาใช้บังคับแก่หน้าที่ของผู้จัดการด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๔๐๐ ถ้าผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถ ท่านว่า
จะต้องรับผิดชอบแต่เพียงตาม บทบัญญัติว่าด้วยค่าสินไหม
ทดแทนเพื่อลเมิด และว่าด้วยการคืนลาภมิควรได้เท่านั้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

• มาตรา ๔๐๑ ถ้าการที่เข้าจัดการงารนั้นเป็นลารสมประโยชน์
ของตัวการ และต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ
ฤๅความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ นั้นไซ้ ท่านว่า
ผู้จัดการ จะเรียกให้ชดใช้เงินอันตนได้ ออกไป คั้น แก่ ตนเช่น
อย่างตัวแทนก็ได้ และบทบัญญัติมาตรา ๔๑๖ วรรค ๒ นั้น
ท่านก็ให้นำมาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม

อนึ่งในกรณที่กล่าวมาในมาตรา ๓๕๗ นั้น แม้ถึงว่าที่เข้าจัด
การงารนั้นจะเป็นการขัดกับความประสงค์ของตัวการก็ดี ผู้
จัดการก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้นอยู่

• มาตรา ๔๐๒ ถ้าเงื่อนไขตั้งว่ามาในมาตราก่อนนั้นมิได้มี
ท่านว่าตัวการจต้องคืนสิ่งทั้งหลายบันดาที่ได้มาเพราะเขาเข้าจัด
การงารนั้นให้แก่ผู้จัดการ ตามบทบัญญัติว่าด้วยการคืนลาภ
มิควรได้

ถ้าตัวการให้สัตยาบันแก่การที่จัดทำนั้น ท่านให้นำบท
บัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับ
แล้วแต่กรณี

• มาตรา ๔๐๓ ถ้าผู้จัดการมิได้มีบุรพเจตนาจะเรียกให้ตัวการ
ชดใช้คืน ผู้จัดการก็ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๗

การที่บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย บำรุงรักษาผู้สืบสันดานเป็น
ทางอุปการะก็ดี ถูกลักลอบกันเป็นทางปฏิการะก็ดี เมื่อกรณี
เป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเจตนาจะเรียก
ให้ผู้รับประโยชน์ชดใช้คืน

มาตรา ๔๐๔ ถ้าผู้จัดการทำแทนผู้หนึ่งโดยสำคัญว่าทำแทน
ผู้อื่นอีกคนหนึ่งไซ้ ท่านว่าผู้เป็นตุ๊กการคนก่อนผู้เดียวมีสิทธิ
และนำที่อันเกิดแต่การที่ได้จัดทำไปนั้น

มาตรา ๔๐๕ บทบัญญัติทั้งหลายที่กล่าวมาในสิบมาตราก่อน
นั้น ท่านมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลคนหนึ่งเข้าทำการงาน
ของผู้อื่นโดยสำคัญว่าเป็นการงานของตนเอง

ถ้าบุคคลใดถือเอา กิจการของผู้อื่นว่าเป็นของตนเอง ทั้งที่รู้
แล้วว่าตนไม่มีสิทธิจะทำเช่นนั้นไซ้ ท่านว่าตุ๊กการจะใช้สิทธิ
เรียกร้องบังคับโดยมูลตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๘
และ ๔๐๐ นั้นก็ได้ แต่เมื่อได้ใช้สิทธิตั้งว่ามานี้แล้ว ตุ๊กการ
จะต้องรับผิดชอบต่อผู้จัดการตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐๒ วรรค ๑

ลักษณะ ๔

ตามกฎหมายได้

มาตรา ๔๐๖ บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์ สิ่งใดเพราะการที่

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี ฤๅได้มาด้วยประการ
อื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทาง
ให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้อง
คืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่งการรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่ฤๅหาไม่
นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้อำนาจ
เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมิได้มีได้เป็นขึ้น ฤๅเป็นเหตุที่
ได้สิ้นสุดไปเสียก่อนแล้วนั้นด้วย

มาตรา ๔๐๗ บุคคลใดได้กระทำการอันใดตามอำเภอใจ
เหมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้ อยู่ว่าตนไม่มี ความผูกพันที่จะ
ต้องชำระ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นห้ามสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สินไม่

มาตรา ๔๐๘ บุคคลตั้งจะกล่าวต่อไปไม่มีสิทธิจะได้รับ
คืนทรัพย์สิน คือ

(๑) บุคคลผู้ชำระหนี้ อันมีเงื่อนไข บังคับ เมื่อก่อนถึง
กำหนดเวลานั้น

(๒) บุคคลผู้ชำระหนี้ซึ่งขาดอายุความแล้ว

(๓) บุคคลผู้ชำระหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม ฤๅตามควรแก่
อัธยาศัยในสมาคม

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๒๕

มาตรา ๔๐๕ เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปโดยสำคัญผิด เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ผู้ทำการโดยสุจริตได้ทำลาย ฤๅบดบังเสียซึ่งเอกสารอันเป็นพยานหลักฐานแห่งหนี้คดี ยกเลิกหลักประกันเสียก็ดี สิ้นสิทธิไปเพราะขาดอายุความก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้ไม่จำต้องคืนทรัพย์สิน

บทบัญญัติที่กล่าว มาในวรรค ก่อนนี้ไม่ขัดขวาง ต่อ การที่บุคคลผู้ได้ชำระหนี้นั้นจะใช้สิทธิไต่เบียบเอาแก่ลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน ถ้าจะพึงมี

มาตรา ๔๑๐ บุคคลผู้ใดได้ทำการชำระหนี้โดยมุ่งต่อผลอย่างหนึ่ง แต่มิได้เกิดผลขึ้นเช่นนั้น ถ้าและบุคคลนั้นได้รู้มาแต่แรกว่าการที่จะเกิดผลนั้นเป็นพ้นวิสัยก็ดี ฤๅได้เข้าบงบัดขัดขวางเสียมิให้ เกิดผลเช่นนั้นโดยอาการอันฝ่าฝืนความสุจริตก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นไม่มีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สิน

มาตรา ๔๑๑ บุคคลใดได้กระทำการเพื่อชำระหนี้ เป็นการอันฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายฤๅศีลธรรมอันดี ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจจะเรียกร้องคืนทรัพย์สินได้ไม่

มาตรา ๔๑๒ ถ้าทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลาภมิควรได้นั้นเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่านว่าต้องคืนเต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อ

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

บุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลามิควรได้เพียงส่วนที่
ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

มาตรา ๔๑๓ เมื่อทรัพย์สินอันจะต้องคืนนั้นเป็นอย่างอื่น
นอกจากจำนวนเงิน และบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต ท่านว่า
บุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินเพียงตามสภาพที่เป็นอยู่ และ
มิต้องรับผิดชอบในการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายถูกบุบสลาย แต่
ถ้าได้อะไรมาเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการสูญหายถูกบุบสลาย
เช่นนั้นก็ต้องให้ไปด้วย

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าจะต้องรับ
ผิดชอบในการสูญหายถูกบุบสลายนั้นเต็มภูมิ แม้กระทำการ
สูญหายถูกบุบสลายจะเกิดเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์
ได้ว่าถึงอย่างไร ทรัพย์สินนั้น ก็คงต้องสูญหาย ถูกบุบสลาย อยู่
นั่นเอง

มาตรา ๔๑๔ ถ้าการคืนทรัพย์สินตกเป็นพันวิสัยเพราะสภาพ
แห่งทรัพย์สินที่ได้รับไว้เช่นนั้นเองก็ดี ภาวะเหตุอย่างอื่นก็ดี
และบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้น
จำต้องคืนลามิควรได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินนั้นไว้โดยสุจริต ท่านว่าต้อง
ให้ราคาทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

มาตรา ๔๑๕ บุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตย่อมจะ
ได้ดอกผลอันเกิดแต่ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังคงสุจริตอยู่
ถ้าผู้ที่ได้รับไว้จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อใด ให้ถือว่า
ผู้นั้นตกอยู่ในฐานะทุจริตจำเดิมแต่เวลาที่เรียกคืนนั้น

มาตรา ๔๑๖ ค่าใช้จ่ายทั้งหลายอันควรแก่การเพื่อรักษา
บำรุงรักษาซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ท่านว่าต้องชดใช้แก่บุคคล
ผู้คืนทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

แต่บุคคลเช่นว่านี้จะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายตามธรรมดา
เพื่อบำรุง ซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ฤกว่าภาระติดพันที่ต้องเสียไป
ในระหว่างที่ตนคงเก็บดอกผลอยู่นั้นหาได้ไม่

มาตรา ๔๑๗ ในส่วนค่าใช้จ่ายอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวมา
ในวรรคต้นแห่งมาตราก่อนนั้น บุคคลผู้คืนทรัพย์สินจะเรียก
ให้ชดใช้ได้แต่เฉพาะที่เสียไปในระหว่างที่ตน ทำการโดย สุจริต
และเมื่อทรัพย์สินนั้นได้มีราคาเพิ่มสูงขึ้นเพราะค่าใช้จ่ายนั้นใน
เวลาที่คืน และจะเรียกได้ก็แต่เพียงเท่าราคาที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๑๕ วรรค ๒ นั้น ท่านให้นำ
มาใช้บังคับด้วย แล้วแต่กรณี

มาตรา ๔๑๘ ถ้าบุคคลรับทรัพย์สินอันมิควรได้ไว้โดย
ทุจริต และได้ทำการดัดแปลงถูกต้องเพิ่มขึ้นในทรัพย์สินนั้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นต้องจัดทำทรัพย์สินนั้นให้คืนคงสภาพเดิม ด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองแล้วจึงส่งคืน เว้นแต่เจ้าของทรัพย์สิน จะเลือกให้ส่งคืนตามสภาพที่เป็นอยู่ ในกรณีเช่นนั้นเจ้าของ จะใช้ราคาค่าทำตัดแปลงถูกต้องเดิม ฤ็ใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็น ราคาทรัพย์สินเท่าที่เพิ่มขึ้นนั้นก็ได้ แล้วแต่จะเลือก

ถ้าในเวลาที่จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเป็นพันวิสัยจะทำให้ทรัพย์สิน คืนคงสภาพเดิมได้ ฤ็ถ้าทำไปทรัพย์สินนั้นจะบอบสลายไชร ท่านว่าบุคคลผู้ได้รับไว้จะต้องส่งคืนทรัพย์สินตามสภาพที่ เป็นอยู่ และไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อราคา ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเพราะการตัดแปลงถูกต้องเดิมนั้นได้

มาตรา ๔๕๕ ในเรื่องลาภมิควรได้นั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้อง คดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ฝ่ายผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิ เรียกคืน ฤ็เมื่อพ้นสิบปีนับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มชน

ลักษณะ ๕

ลเมิต

หมวด ๑

ความรับผิดชอบเพื่อลเมิต

มาตรา ๔๒๐ ผู้ใจจงใจฤ็ประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๓๓

โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี
อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินนฤสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด
ก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำลเมิดจำต้องให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่การนั้น
มาตรา ๔๒๑ การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่
บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๔๒๒ ถ้าความเสียหายเกิดแต่การฝ่าฝืนบทบังคับ
แห่งกฎหมายใดอันมีที่ประสงค์ เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ
ผู้ใดทำการฝ่าฝืนเช่นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้น
เป็นผู้ผิด

มาตรา ๔๒๓ ผู้ใดกล่าวหาไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอัน
ฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงฤเกียรติคุณ
ของบุคคลอื่นก็ดี ฤาเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ฤาทาง
เจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่า
สินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิด
แต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หาก
ควรจะรู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้ว่าไม่จริง หากว่า
ตนเองฤาผู้รับข่าวสาส์นนั้นมิทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วย

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

แล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้นหาทำให้ผู้รับผิด
ใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

มาตรา ๔๒๔ ในกรณียกฟ้องคดีข้อความรับผิดเพื่อลเมิด
และกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องดำเนิน
ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่จะต้อง
รับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงการที่ผู้กระทำความผิดต้องคำ
พิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่

มาตรา ๔๒๕ นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผล
แห่งลเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำให้ไปในการที่จ้างนั้น

มาตรา ๔๒๖ นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่
บุคคลภายนอกเพื่อลเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้ชดใช้
จากลูกจ้างนั้น

มาตรา ๔๒๗ บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่าน
ให้ใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๔๒๘ ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดเพื่อความเสียหาย
อันผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้น แก่บุคคลภายนอกในระหว่างทำ
การรวมทั้งว่าจ้าง เว้นแต่ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้ผิดในส่วนการรังที่สั่ง
ให้ทำ ฤๅในคำสั่งที่ตนให้ไว้ ฤๅในการเลือกหาผู้รับจ้าง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๕

มาตรา ๔๒๕ บุคคลใดแม่ ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์ ฤๅวิกลจริตก็ยังคงรับผิดชอบในผลที่ตนทำลเมิด • บิดามารดา ฤๅผู้อนุบาล ของ บุคคล เช่นว่า นี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น

มาตรา ๔๓๐ ครูบาอาจารย์ นายจ้าง ฤๅบุคคลอื่นซึ่งรับผิดชอบดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตย์ก็ดี ซึ่งครั้งคราวก็ดี จำ ต้อง รับผิดชอบร่วมกับ ผู้ ไร้ความสามารถในการ ลเมิด ซึ่งเขาได้กระทำลงในระวางที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่า บุคคลนั้น ๆ มิได้ ใช้ความระมัดระวังตามสมควร •

มาตรา ๔๓๑ ในกรณีที่กำลังกล่าวมาในสองมาตราก่อนนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๒๖ มาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๔๓๒ ถ้าบุคคลหลายคนก่อให้เกิดเสียหายแก่ บุคคลอื่นโดยร่วมกันทำลเมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้อง ร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ความข้อนี้ท่านให้ ใช้ตลอดถึงกรณีที่ไม่สามารถสืบรู้ตัวได้แน่ว่าใน จำพวกที่ทำลเมิดร่วมกันนั้น คนไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดเสียหาย นั้นด้วย •

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

อนึ่งบุคคลผู้ยงส่งเสริมฯ ช่วยเหลือในการทำเหมิด ท่านก็ให้ถือว่าเช่นผู้กระทำเหมิดร่วมกันด้วย

ในระวางบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์ ศาลจะวินิจฉัยเป็นประการอื่น

มาตรา ๔๓๓ ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์ฯ บุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้ แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงรักษาตามชนิดและวิสัยของสัตว์ ๆ ตามพฤติการณ์อย่างอื่น ถ้าพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้น ย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังเพียงนั้น

อนึ่งบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้ที่เราถ้ายสัตว์นั้นโดยลเหมิด ถ้าเอาแก่เจ้าของสัตว์ อันอันมาเราถ้ายสัตว์นั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๔๓๔ ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือนฯ ปลูกสร้างอย่างอื่นก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ดี ถ้าบำรุงรักษาไม่เพียงพอก็ดี ท่านว่าผู้ครองโรงเรือนปลูกสร้าง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๗

นั้น ๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้ครองได้ ได้รับความ
รัศมีตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียหายแก่ตนแล้ว ท่าน
ว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้นให้ ไซ้ บังคับได้ตลอด
ถึงความบกพร่องในการปลูกศุภากำหนดนั้นไม่ถูกต้องด้วย

ในกรณีที่กล่าวมาในสองวรรคข้างต้นนั้น ถ้ายังมีผู้อื่น
ที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยไซ้ . ท่านว่า
ผู้ครองศุภากำหนดจะ ไซ้ สิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้อื่นก็ได้

มาตรา ๔๓๕ บุคคลใดจะประสพความเสียหายอันพึงเกิด
จากโรงเรือนปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่น บุคคลผู้นั้นชอบ
ที่จะเรียกให้ จัดการตามหน้าที่เป็น เพื่อบำบัดเหตุป้องกันอันตรายนั้น
เสียได้

มาตรา ๔๓๖ บุคคลผู้อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดชอบใน
• ความเสียหายอันเกิดเพราะของตกหล่นจากโรงเรือนนั้น ถ้า
เพราะเหตุบังเอิญของไปตกในที่อื่นมิควร

มาตรา ๔๓๗ บุคคลใดครอบครองศุภาคควบคุมดูแลยาน
พาหนะอย่างใด ๆ อันเกิดด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้น
จะต้องรับผิดชอบ เพื่อการเสียหาย อันเกิด แต่ยานพาหนะนั้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๓๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย ฤๅ
เกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั้นเอง

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบ
ครองของตนซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ ฤๅ
โดยความมุ่งหมายที่จะใช้ ฤๅโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย

หมวด ๒

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อลเมิด

มาตรา ๔๓๘ ค่าสินไหม ทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด
เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความ
ร้ายแรงแห่งลเมิด

อนึ่งค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้
เสียหายต้องเสียไปเพราะลเมิด ฤๅใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวม
ทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ
อันได้ก่อขึ้นนั้นด้วย

มาตรา ๔๓๙ บุคคลผู้จำต้องคืนทรัพย์สินอันต้องเสียไป
เพราะลเมิดแห่งตนนั้น ยังต้องรับผิดชอบตลอดถึงการที่ทรัพย์สิน
นั้นทำลายลงโดยอุบัติเหตุ ฤๅการคืนทรัพย์สินตกเป็นพื้นวิสัย
เพราะเหตุอย่างอื่นโดยอุบัติเหตุ ฤๅทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียลง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๓๕

โดยอุบัติเหตุ^{นั้น}ด้วย เว้นแต่เมื่อการที่ทรัพย์สินทำลาย ฤๅถูก
เป็นพื้นวิสัยจะกิน ฤๅเสื่อมเสียนั้น ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการ
ทำลเมิด ก็คงจะต้องตกไปเป็นไปอย่างนั้นอยู่เอง

มาตรา ๔๔๐ ในกรณีที่ต้องใช้ราคาทรัพย์สิน^{อัน}ได้เอาของเขา
ไปก็ดี ในกรณีที่^{ต้องใช้}ราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลงเพราะ
บอบสลายก็ดี ฝ่ายผู้ต้องเสียหายจะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงิน
ที่จะต้องใช้ คิดตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณ
ราคานั้นก็ได้

มาตรา ๔๔๑ ถ้าบุคคลจำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อ
ความเสียหายอย่างใด ๆ เพราะเอาสังหาริมทรัพย์ของเขาไปก็ดี
ฤๅเพราะทำของเขาให้บอบสลายก็ดี เมื่อใช้ค่าสินไหมทดแทน
ให้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้ครองทรัพย์สินนั้นอยู่ในขณะที่เอาไป ฤๅ
ขณะที่ทำให้บอบสลายนั้นแล้ว ท่านว่าเป็นอันหลุดพ้นไปเพราะ
การที่ได้ใช้ให้เช่นนั้น แม้กระทั่งบุคคลภายนอกจะเป็นเจ้า
ของทรัพย์สินก็ตามสิทธิอย่างอื่นเหนือทรัพย์สินนั้น เว้นแต่สิทธิของ
บุคคลภายนอกเช่นนั้นจะเป็นที่รู้ยกเว้นตามที่ได้รู้เพราะความ
ประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรงของตน

มาตรา ๔๔๒ ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิด

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

อย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหายประกอบด้วยไซร์ ท่าน
ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๒๓ มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา ๔๔๓ ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหม
ทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ
อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่การรักษา
พยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่มาหาได้เพราะ
ไม่สามารถประกอบกิจการนั้นด้วย

ถ้าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร
อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซร์ ท่านว่าบุคคลคนนั้นชอบที่
จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

มาตรา ๔๔๔ ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายถาวรนั้น
ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป
และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการ สิ้น
เชิงถาวรแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันนั้น และในเวลาอนาคต
ด้วย

ถ้าในเวลาพิพาทคดี เป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้เน่ว่า
ความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะ กล่าวไว้ในคำ

:

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๒ น ๑๔๑

พิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

มาตรา ๔๔๕ ในกรณีทำให้เขาถึงตาย ฎาให้เสียหายแก่ร่างกายฤอนามย์ก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพัน ตาม กฎหมาย จะต้องทำ การรารให้ เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน ฤาอุตสาหกรรมของ บุคคลภายนอกนั้นไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องใช้ ค่าสินไหมทดแทนให้ แก่บุคคลภายนอก เพื่อที่เขาต้องขาดแรงจรรอันนั้นไปด้วย

มาตรา ๔๔๖ ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายฤอนามย์ก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหาย อย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และ ไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้ โดยสัญญาฤาได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่งหญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทิสัธรรม แก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้

มาตรา ๔๔๗ บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตาม

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดีแทนให้ ไร่ค่าเสียหาย
เท่าที่ ไร่ค่าเสียหายด้วยก็ได้

มาตรา ๔๔๘ สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลเมิด
นั้น ท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหาย
รู้ถึงการลเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้อง ไร่ค่าสินไหมทดแทน ฎ
เมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันทำลเมิด

แต่ถ้าเรียกร้อง ค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิดมิโทษตาม
ตามกฎหมายลักษณอาญา และมีกำหนดอายุความทางอาญา
ยาวกว่าที่กล่าวมานั้น ไร่ ท่านให้เอาอายุความที่ยาวกว่านั้น
มาบังคับ

หมวด ๓

นรโทษกรรม

มาตรา ๔๔๕ บุคคลใดเมื่อกระทำการป้องกันโดยชอบด้วย
กฎหมายก็ดี กระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หาก
ก่อให้เกิดเสียหายแก่ผู้อื่น ไร่ ท่านว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดชอบ
ไร่ค่าสินไหมทดแทนไม่

ผู้ต้องเสียหายอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้เป็นต้นเหตุ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔๓

ให้ต้องป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ฤจากบุคคลผู้ให้คำสั่ง โดยสเมตินั้นก็ได้

มาตรา ๔๕๐ ถ้าบุคคลทำบุบสลาย ฤทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะบับัดบับัดป้องกันตรายซึ่งมีมาเป็นสาธารณ โดยฉุกฉิน ท่านว่าไม่จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หากความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุอันตราย

ถ้าบุคคลทำบุบสลาย ฤทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะบับัดบับัดป้องกันตรายอันมีแก่เอกชนโดยฉุกฉิน ผู้นั้นจะต้องใช้คืนทรัพย์สิน

ถ้าบุคคลทำบุบสลาย ฤทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะป้องกันสิทธิของตนฤของบุคคลภายนอกจากอันตรายอันมีมาโดยฉุกฉินเพราะตัวทรัพย์สินเองเป็นเหตุ บุคคลเช่นนั้นหาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ หากว่าความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุ แต่ถ้ายันตรายนั้นเกิดขึ้นเพราะความผิดของบุคคลนั้นเองแล้ว ท่านว่าจำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้

มาตรา ๔๕๑ บุคคลใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตน ถ้าตามพฤติการณ์ จะขอให้ ศาลฤ เจ้าหน้าที่ ช่วยเหลือให้ทันแก่ที่ ไม่ได้ และถ้ามิได้ทำในทันใด ก็ยังมีอยู่ด้วยการที่ตนจะได้

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

สมมติสิทธินั้นจะต้องประวิงไปมากฤกษ์แก่سابสูญได้ไซร้ ท่าน
ว่าบุคคลนั้นทำต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

การใช้กำลังดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าต้องจำกัด
ครัดเคร่งแต่เฉพาะที่จำเป็นเพื่อจะบำบัดบับดบังภัยอันตรายเท่านั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดกระทำการดังกล่าวมาในวรรคต้น เพราะ
หลงสันนิษฐานพลาดไปว่ามีเหตุอันจำเป็น ที่จะทำได้โดยชอบ
ด้วยกฎหมายไซร้ ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดใช้ค่าสินไหม
ทดแทนให้แก่บุคคลอื่น แม้ทั้งการที่หลงพลาดไปนั้นจะมีชื่อ
เป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของตน

มาตรา ๔๕๒ ผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ชอบที่จะจับสัตว์ของ
ผู้อื่นอันเข้ามาทำความเสียหายในอสังหาริมทรัพย์นั้น และ
ยึดไว้เป็น ประกันค่าสินไหมทดแทน อันจะพึงต้องใช้แก่ตนได้
และถ้าเป็นการจำเป็นโดยพฤติการณ์ แม้จะฆ่าสัตว์นั้นเสียก็
ชอบที่จะทำได้

แต่ว่าผู้นั้นต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของสัตว์โดยไม่ชักช้า ถ้า
และหาตัวเจ้าของสัตว์ไม่พบ ผู้ที่จับสัตว์ไว้ต้องจัดการตาม
สมควรเพื่อหลบหาตัวเจ้าของ